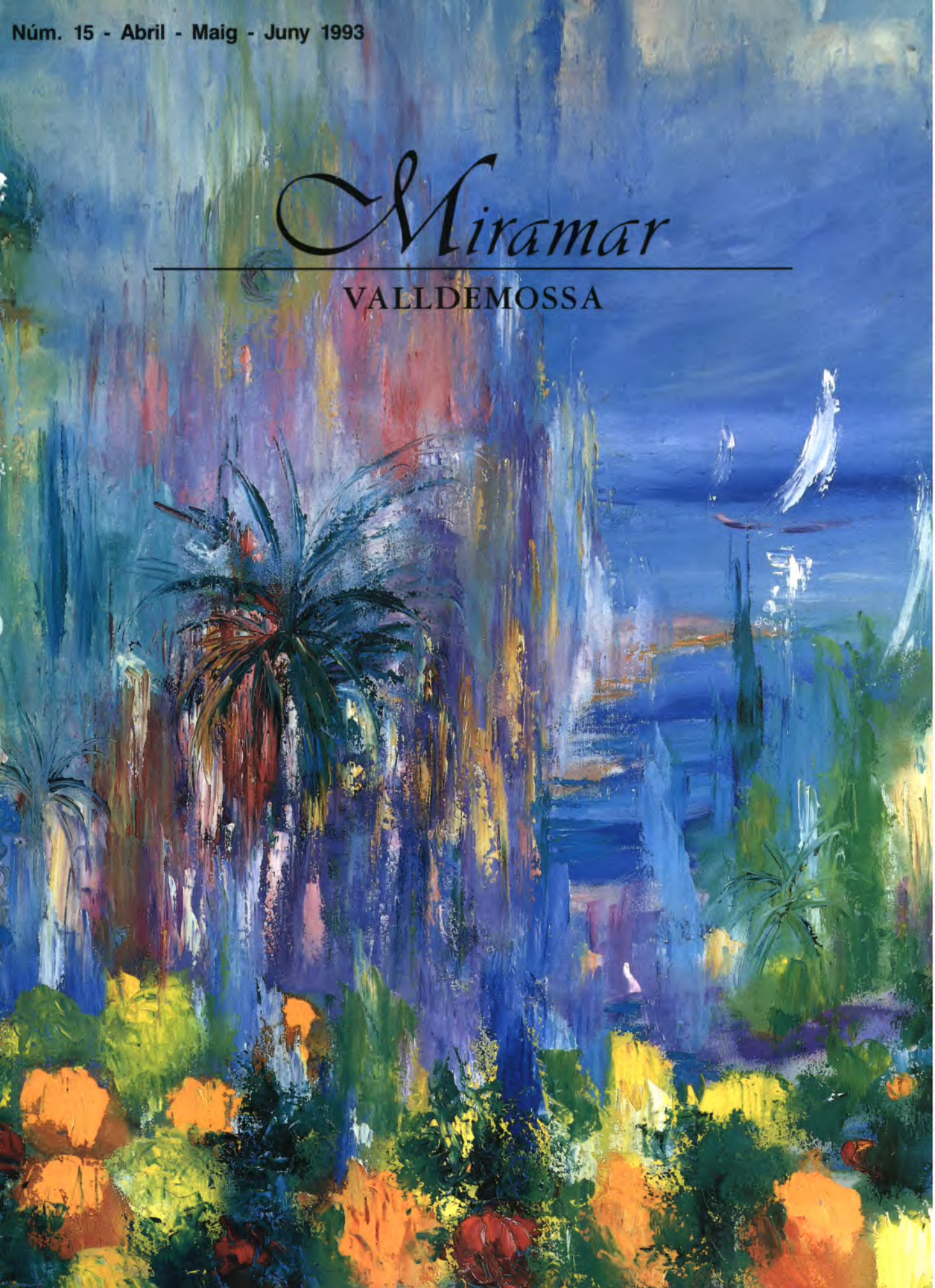

Núm. 15 - Abril - Maig - Juny 1993

Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon 61 23 77
VALLEMOSSA

LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions Cort

CALLEJERO
DE
PALMA

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA

COORDINACIÓ

Antònia Serrano i Darder
EQUIP DE REDACCIÓ
Antònia Maria Calafat i Rivas
Margalida Calafat i Torres
Nicolau S. Cañellas i Serrano
Rafael Estaràs i Estaràs
Miquel Joan i Salvà
Catalina Julià i Noguera
Jaume Moià i Villalonga
Joan Carles Palos i Nadal
Benigne Palos i Vadell
Miquel Ripoll i Rul·lan
Antònia Serrano i Darder
Matilde Serrano i Darder
Pere Bru Serrano i Darder
Sebastià Trias i Mercant
INFORMACIÓ ESPORTIVA
Bartomeu Torres i Morell
Lluís Oliver Barceló
INFORMACIÓ MUSICAL
Jaume Capllonch
María José Mas
Ramon Andreu
DIBUIX I FOTOGRAFIA
Concepció Bauçà de Mirabò
Toni Gelabert i Serrano
Joana Lladó i Vila
Josep Lladó i Vila
Miquel Massutí Pascual
Antoni Muntaner i Bujosa
Josep Antoni Serrano i Darder
Pre Bru Serrano i Torres
Joan Tortella i Araque
ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC
Antònia Maria Calafat i Rivas
Catalina Julià i Noguera
COL·LABORACIONS
Antoni Balaguer i Vaquer
Miquel Boscana i Mas
Maria Darder Jofre
Bernadí Estaràs, «Gotzo»
Maria Dolors Estrades Calafat
Jaume Miró-Granada Gelabert
Josep Nicolau i Bauzà
Jaume Sastre Moll
Joana Serra de Gayeta
MAQUETACIÓ
Documenta Balear, SA
IMPRESSIÓ
Impremta Politècnica
DIPOSIT LEGAL
PM 761-1989

Els articles publicats a la revista expressen únicament l'opinió dels seus autors

La Revista *Miramar* és una revista trimestral. Tanca l'edició per als diferents números que edita durant l'any el darrer dia dels mesos següents: febrer, maig, agost i novembre. Passat aquest termini, les col·laboracions o fotografies seran per al proper número. Gràcies.

EDITORIAL	4
INVESTIGACIÓ	
Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa: Muntaner, Montaner	5
VALLDEMOSSA DINS LA MEMÒRIA DEL TEMPS	
Una festa d'investir cavaller	6
INVESTIGACIÓ	
Valldemossa i la Seu de Mallorca en el segle XIV	7
Els llegats testamentaris del Dr. Martí Caldés, rector de Valldemossa	9
METEOROLOGIA	
Gregal (NE)	12
Climatologia de Valldemossa	14
INVESTIGACIÓ	
El torrent del Lli i l'amarador del lli	15
La vinya i el vi a Valldemossa (1ª part)	17
LA VILA	21
ENTREVISTA	
Pilar Ferrer	23
JOSEP M. LLOMPART	
Valldemossa i Josep Maria Llopart	25
LA VILA	
Cròniques de na Dolors	29
COL·LABORACIONS	
El que queda de la capelleta del beat Ramon	32
L'excursionisme i els seus homes	33
MARXA JOVE !!!	34
VIATGES	
Impressions d'un valldemossí a Cuba	36
LA VILA	
Imatges d'antany	38
CULTURA	
Notícies	39
La veu dels nostres poetes i glosadors	43
Llibres i revistes	44
ANIVERSARI ESTATUT	
Reflexions sobre el desè aniversari de l'Estatut d'Autonomia	46
ESPORTS	
Excursionisme: sa Bombada	47
Tennis	48
ENTRETENIMENTS	49

AGRAÏMENT: L'OCB agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll i Bardolet l'obsequi que ens ha fet de les portades de la Revista *Miramar*, les quals reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

Amb aquesta editorial la revista Miramar s'adhereix a l'homenatge pòstum a Josep M. Llompart, sens dubte una de les figures més rellevants del món cultural del nostre poble. Gràcies a ell, i a altres il·lustres personatges del món de la cultura, avui és possible mirar el futur amb un cautelós optimisme.

Josep M. Llompart neix a Palma l'any 1925. Llicenciat en Dret, l'any 1956 col·labora amb Camilo J. Cela en la fundació de la revista Papeles de Son Armadams i es casa amb Encarnació Viñas. L'any 1961 publica Poemes de Mondragó i comença la seva col·laboració amb l'editorial Moll com a assessor literari. El 1972 publica La terra d'Argensa; el 1974, Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona; el 1976, Quinze poetes gallecs -traduccions de poemes escrits originalment en galaico-portuguès. És president de l'Obra Cultural Balear des del 1978 al 1986.

L'any 1980 publica Mandràgola, llibre pel qual li concedeixen el Premi de la Crítica Serra d'Or i el Premio Nacional de la Crítica. El 1981 publica La Capella dels Dolors i altres poemes, volum guardonat amb la Lletra d'Or. El 1982 li concedeixen el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. El 1983 publica Obra poètica, que inclou els reculls editats anteriorment. És elegit president de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, càrrec que ocupa fins el 1987. El 1984 publica Poesia galaico-portuguesa, el segon recull de traduccions. El 1985 és nomenat membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. El 1987 rep la designació de professor associat de la Universitat de les Illes Balears i presideix el Consistori dels Jocs Florals de Barcelona. L'any 1988 publica Poesia gallego-portuguesa i brasileira

moderna, un altre treball de traducció del portuguès. El 1990 publica Jerusalem i és designat per la Institució de les Lletres Catalanes Escriptor del Mes de Juny. L'any 1991 la Universitat de les Illes Balears li dedica un homenatge amb motiu de la jubilació. Apareix el llibre Fotobiografia, compil·lació gràfica feta per Francesc Amengual i Jaume Lladó. Publica Països Catalans? i altres reflexions. El 1992 és l'any en què tota la societat s'uneix per dedicar-li un calorós homenatge d'agraïment, que, sota el lema «Un home que ha fet país. Gràcies, Llompart», culmina amb el sopar organitzat per l'Obra Cultural Balear on tothom és present.

El 28 de gener de 1993 Josep M. Llompart mor. Les mostres de condol arriben des de tots els racons. El dol a les lletres i la cultura catalanes es fa palès.

L'exposició itinerant organitzada es duu endavant per repetir un cop més: «gràcies, Llompart». Una generació d'esforçats treballadors de la llengua: Josep M. Llompart, Francesc de Borja Moll, Manuel Sanchis Guarner, Jaume Vidal Alcover... han fet possible que la nostra llengua es mantingués viva, malgrat esser llargament perseguida; que el català tingui el reconeixement d'oficialitat al nostre territori i que hagi adquirit un status internacional, fet impensable no fa molts d'anys.

Aquesta tasca de reconstrucció de país i de normalització cultural i lingüística és una feina inacabada i per continuar-la sempre tindrem Josep M. Llompart com a exemple. Com ell digué una vegada: «... els secessionistes aniran desapareixent. Nosaltres també morirem, però deixarem successors; ells, no».

Gràcies, Llompart.

En Pedro és bon cuiner,
això li ve per avior.
Aquesta és una lliçó
i l'heu d'aprendre bé,
no hi ha recepta millor:
BON REBOST I MOLT D'AMOR.

Avinguda Lluís Salvador
Tel. 61 21 70
VALLDEMOSSA

Restaurant
Can Pedro

Per als millors paladars!

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

MUNTANER, MONTANER

Del substantiu arcaic muntaner (del llatí *montanarius*), guardià de muntanyes o garrigues.

Aquest llinatge vingué amb la conquesta catalana essent Ramon Muntaner un dels primers que coneixem, nascut a Perelada, Alt Empordà al'any 1265 fou cronista i soldat català. Com a soldat exercí una vida molt activa. Exercí diversos càrrecs (mestre nacional, governador,...) en la cort de Jaume II. És autor de la Crònica narració autobiogràfica de gran valor documental i literari, en la qual es narren els fets esdevinguts durant els regnats de Jaume I, Pere III, Alfons III i Jaume II. Tenim notícies que a l'any 1332 es translladà a Mallorca amb la seva muller i la seva filla, on Jaume II el feu camarlec seu i batlle d'Eivissa. Morí en exercici d'aquest últim càrrec l'any 1336.

Joan Muntaner (segle XIV) cosí germà del cronista Ramon Muntaner i probablement fill d'un altre Ramon Muntaner, que el rei feu cavaller, establert a Mallorca el 1233.

Pel que fa als llinatges Muntaner relacionats amb Valldemossa, tenim notícies de Martí Muntaner que l'any 1328 era alcaid del castell de Valldemossa.

El venerable pare Bruno Montaner fou prior dues vegades de la Cartoixa de valldemossina. Durant el seu priorat es va acabar l'església actual que fou beneïda el 15 d'agost de l'any 1812.

Muntaner i Bujosa, Joan:

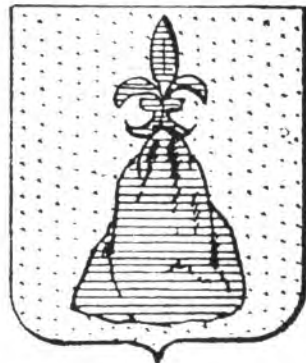
Nascut a Valldemossa l'any 1906. Historiador i cronista de la Ciutat de Mallorca, publicà centenars de documents en el butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana, molts dels quals relacionats amb la història de Valldemossa que tenia en preparació i tota una sèrie dedicada a la història de les belles arts a Mallorca. Cal destacar la publicació, en col·laboració de Joan Vich i Salom del "Documenta regni Maioricarum" 1944. Morí a la Ciutat de Mallorca l'any 1969.

Muntaner Bujosa, Antoni:

Germà del cronista Joan, concitadà i col·laborador nostre. Toni "Guarin" va néixer a Palma l'any 1910, està casat amb Paula Torres, professora d'EGB. Va ésser cap del servei de vies i obres dels Ferrocarrils de Mallorca, actualment està retirat. Persona molt activa i gran afeccionat a la fotografia. No hi ha cap racó al nostre poble, així com personatges populars, festes, etc., que no hagi fotografiat; és un vertader enamorat de la Valldemossa rústica, popular i autèntica tal com tots la desitjaríem.

Muntaner Marroig, Joan:

No podem deixar de parlar del nostre benvolgut amic i paísà, Joan Muntaner Marroig, actual batlle de Valldemossa. Nascut l'any 1936, entrà a formar part del consistori l'any 1970 com a regidor i l'any 1974 fou elegit

MONTANER o MUNTANER

Escut: Una muntanya amb una flor de lis al damunt, blaves, en camp d'or.

batlle per primera vegada. És vocal de la Junta de Federació de Municipis, és membre de la comissió del Patrimoni Artístic de Mallorca, també és president de Leader (aquest càrrec l'obté a anys alterns) i vocal de 5-B, ambdues organitzacions de la Comunitat Econòmica Europea, referents a ajuts o subvencions pel que fa a l'economia en general i que engloba tota la Serra de Tramuntana.

Volem dir que des de fa molts d'anys, la secretària del nostre ajuntament és Ventura Montaner, més coneguda per Tita Montaner.

Valldemossa té un carrer dedicat a la pintora Pilar Muntaner, muller de Joan Sureda Bimet.

No podem deixar de mencionar la gran família Muntaner de pintors i gravadors mallorquins del segle XVIII la qual va deixar tantes obres d'art al patrimoni mallorquí.

Miquel Ripoll Rul·lan

La vila i la gent (9)

UNA FESTA D'INVESTIR CAVALLER

Al llarg dels vuit capítols dedicats a "la vila i la gent" de Valldemossa hem parlat de l'església, de senyors antics i d'uns ecologistes primitius, d'escriptors i de genealogia; de Guillem Cerdà, el primer valldemossí il·lustre de la nostra història i mestre d'obres del Palau reial d'es Pujol. És hora de contar alguna festa.

I la festa que avui voldria narrar és la cerimònia d'investir cavaller a un tal Llorenç de Palou, parent de mossèn Arnau de Santacília, rector de la parròquia de Valldemossa, un mes d'agost de 1506, durant la celebració de Sant Bartomeu. Aquesta festa d'investidura és excepcional, perquè no era normal celebrar-la a les esglésies dels pobles.

La celebració va tenir un caire popular de festa de carrer i un caràcter de cerimònia religiosa i de solemnitat aristocràtica. Transcriuré avui la part del document que fa referència als dos darrers aspectes.

"Aprés lo dijous següent que contàvem XXVII del present mes d'agost arribaren a Valldemossa lo cavaller mossen Llorenç de Mary canonge e cabiscol de la Seu de Mallorca, germà del dit revernt sagristà de la Seu e rector nostre mossen Arnau de Santacília, e mossen

Joan de Palou cunyat dels dits dos germans, e Llorenç de Palou fill del dit mossen Palou, e mossen Carreras Prior de sant Joan, e mes Joan Roig prevere e dolmer de la Seu de Mallorca, e lo discret en Miquel Torres notari; e presentà al reverent sagristà e rector nostre un breu de la Santetat nostre Sant Pare (...) donant potestat a dit reverendíssim sagristà e rector nostre, que fes cavaller de sant Joan lo dit Llorenç Palou, nebot seu, per virtud de la qual comissió lo dit reverendíssim sagristà e rector nostre dix missa del sant esperit. Ans de dir la confessió lo feu cavaller de sant Joan amb les condicions següents:

Davant l'altar tots agenollats stava lo dit Llorenç; e lo diache pres l'espasa amb la banya del costat del dit Llorenç e arranja la dita espasa tenint la punta alt, e lo dit sagristà amb certes oracions per ço ordenades, beneí la dita espasa, e fet açò lo diache seny dita espasa al dit Llorenç la qual la arrencha e esbrandilla tres vegades, e aprés lo reverendíssim Sagristà pres dita espasa donant tres cops sobre el coyl e espalles del dit Llorenç e fent-lo cavaller. E aprés lo interrogà si havia fet nengun vot o promesa que contrariàs els vots que havia de fer, ne si devia res a nengú e si era contant

de votar los tres vots de la religió, so és: obediència al mestre de Rodes, e castedat e pobresa. E responent aquell star a la interrogació, llevors votà e jurà servir los dits vots sobre lo missal e sants Evangelis (...). E aprés lo dit reverent sagristà beneí la vesta e hàbit dels dits cavallers de sant Joan de Jerusalem, lo qual era un terser fins arrossegar en terra, de xamalat, e lonch de managas dues flamolas agudaes molt llongues, que li embolicaren per los brassos, e aprés los hi lligaren amb un creu blanca dels dits cavallers que li responia quasi sobre los pits. E quan tingué lo dit hàbit, lo magnífch mossen Jacme d'Olesa qui's trobava ací en Valldemossa calsa-li los asperons e fonc tota la cerimònia complida.

E lo dit novell cavaller de sant Joan restà agenollat davant l'altar e disxe la missa del sant esperit a llor e glòria de nostre Sr. Déu e del beneurat cavaller que'l fassa bon cavaller, e a nosaltres qui us ha leixat veure en dita església de la present parròquia, tal acte que may es estat vist, vulla donar en aquest món la sua gràcia e en l'altre la glòria. Amen".

Sebastià Trias Mercant

Sa plaça Pública té botiga i carniceria on podeu comprar-hi bé es queviures cada dia, congelats, fruita també, i a més, molta simpatia.

CA N'AMELIA
QUEVIURES I CARNISSERIA

Plaça Pública, 13
Tel. 61 24 33
VALLDEMOSSA

VALLDEMOSSA I LA SEU DE MALLORCA EN EL SEGLE XIV

Una de les obres arquitectòniques més emblemàtiques que actualment té les Illes Balears fou construïda durant l'Edat Mitja.

La Seu de Mallorca, erigida damunt un roquissà, enfront del Palau de l'Almudaina, és un dels símbols més representatius de l'illa; no tan sols per la seva monumentalitat i bellesa arquitectònica, remarcada ja en multitud d'ocasions, sinó perquè en el seu finançament intervingueren tots els estaments socials de totes les poblacions de l'arxipèlag.

L'obra, iniciada pel rei Jaume II de Mallorca, es desenvolupà en dues etapes: en la primera finançada pels monarques privatis del Regne de Mallorca entre l'any 1300 i 1343, es va construir la Capella de la Trinitat i la Capella Reial; a la segona, a iniciativa del Bisbe i Capítol de Mallorca, es finançà i construí la resta, obres que es perllongaren fins al 1601.

Per sufragar les quantioses despeses que comportaren les altres naus centrals, d'uns 42 m d'altura, així com la resta de naus i capelles, el Bisbe i Capítol mallorquí crearen, a la majoria de les poblacions, una Confraria sota el nom de La Nostra Dona Sancta Maria.

Als pobles de la muntanya, Raiguer i marina de Mallorca, així com a les viles de Menorca (Ciutadella, Maó, Mercadal i Alaior) i Eivissa, la Confraria comptava amb un baciner que captava les almoines pietoses i els llegats testamentaris dels habitants de la seva demarcació. A més, guardava aquelles dàdives en espè-

cies que alguns donaven, com blat, oli, formatges, ous i figues.

A més d'aquesta participació popular, el bisbe de Mallorca procurà involucrar també l'estament eclesiàstic, de manera que ordenà, en 1353, que tots els religiosos que a partir d'aquell any obtingueren un nou càrrec, quedaven obligats a pagar a l'obra de la Seu el sou d'una anualitat, pagament que es podia fer amb diversos anys i que se'l coneixia amb el nom d'ANNATA.

La Confraria es va estendre tant que fins i tot es recaptà diners i mercaderies a terra de moros, concretament a Alcúdia, Fes i Oran, entre els comerciants cristians que arribaven a les seves rades per mercadejar.

Però l'obra sempre estava mancada de diners per poder pagar els obrers. Tot pareixia indicar que aquelles es paralitzaven intermitentment degut a la manca de moneda.

Per paliar aquesta deficiència, l'autoritat eclesiàstica determinà que si algú volia esser soterrat dins l'església, tenia que abonar entre 25 i 50 lliures a les obres. Tal determinació i ordre va procurar substancialment una quantitat de diners anuals que eren invertits en obra de pedra.

Així, cavallers, notaris, mercaders mallorquins, venecians i castellans, pescadors i tota mena de menestrals, pagesos, pobres i esclaus cristians (grecs, sards...) contribuïren al llarg dels segles en una obra que s'esdevindria en la més preuada joia arquitectònica de les Balears.

El poble de Valldemossa també intervingué en el finançament de la

Seu. A 1369, el seu baciner, ingressava 2 lliures fruit de la recaptació feta aquell any entre els habitants del poble, però el document no facilita el seu nom. En canvi, cinc anys després, R. Mager entregava al questor de la Seu, que feia un recorregut amb ase per algunes poblacions, la quantitat de 4 lliures i 17 sous. Són les primeres notes que tenim de les captes fetes per la Confraria valldemossina de Nostra Dona Santa Maria.

Altres corresponen ja al 1393 (4 ll, 18 s, 8 d), al 1397 (3 ll, 12 s) i al 1401 (5 ll, 7 s, 3 d) fetes pel baciner Francesch Batle, que, a més dels diners, també entregà en aquest darrer any 5 barcelles de forment 3 arroves de figues. L'aportació d'oli que la vila feia anualment a la Confraria no l'hem poguda determinar, puix que la quantitat total recaptada no ve desglosada per viles.

En reconeixement i paga dels treballs desenvolupats pels baciners, les dignitats administratives de la Seu enviaven, en dates pròximes a Nadal, i mitjançant el questor, un paper de salsa preparat per un especiaire, el valor del qual ens indica la gran o poca estima que aquells tenien al baciner; menys quan li tremetien un paper de salsa valorat en 12 sous i afegint a continuació "per esser bon baciner".

A 1397 el "sots obrer" de la Seu va anotar en el seu llibre contable "Item pague en Alemany speciayre per dos papers de salsa. I per lo baciner de Bunyola, altre per lo baciner de Valldemossa costaren ab dos 10 sous."

El baciner de Valldemossa no podia ser bon baciner, ja que el nombre de pobladors no era suficient per obtenir una quantiosa recaptació. Així i tot, segur que feia el que podia. I si no, comparem llurs aportacions amb les d'altres baciners residents a pobles més grans i amb un major nombre d'habitants com Llucmajor i Muro, que a 1392 ingressaren 6 ll, 14 s i 7 ll, 7 s, respectivament. Aquesta comparació ens permet dir que, aleshores, els valldemossins eren pietosos i generosos en llurs almoines.

Dues dades ens permeten fixar fins on s'havia construït al llarg de tot el segle XIV la Seu. La primera fou datada el 18 d'abril de 1392 i diu "Item pagué a bastaixos por port de dos futs que ens prestà en Sale per

muntar la clau (de la Capela de Sent Bernat)". La segona diu "A XXVIII del mes de janer any MCCCLX-XXXIII copmtat la anativitat, passà de aquesta vide mestre Pere Morey ymaginayre, mestre major del Portal de la Mar, lo qual ell començà. Anima eius requiescat in pace. Amen."

És a dir, a finals de 1392 es finalitzava la capella de Sant Bernat i a primers de 1394 ja estava projectat el Portal de la Mar per Pere Morey. Mitja Seu estava ja construïda. Serien necessaris dos segles més per aixecar l'altre meitat.

Les obres, a la mort del mestre, foren continuades per un deixeble seu, un tal Pere de Sent Joan, però per esculpir les belles figures que ornien el timpà i les arquivoltes del portal arribaren a Mallorca dos

escultors estrangers, en Joan de Valenciennes i en Rich Alamant, al voltant del mes de juliol de 1393 per continuar les obres.

El "sots obrer" de la Seu, procurant acollir amb cortesia els mestres, volia pagar algunes despeses. Però, segons les seves paraules, com "no men volguren res pendre e en ramuneració de con non preseren res, convidils diversas vegades an els quals convidi I vegada tots los mestras e companys de la obra per fer los la banvangude. Despis 1 lliura 10 sous."

L'activitat escultòrica a la Seu dels dos estrangers és ben coneguda pels historiadors de l'art, encara que el portal va romandre inacabat. La crisi econòmica que assolà Mallorca a pricipis del segle XV truncà molts dels projectes, alguns dels quals serien acomesos per nous artistes, entre els quals figura el famós Guillem Sagrera.

Dins aquest magne projecte, l'aportació econòmica de Valldemossa resulta petita i insignificant, però necessària i representativa dels esforços d'un poble que trucà en pedra la seva devoció i religiositat. Com a manifestació d'unitat balers i esperit de solidaritat, la Seu de Mallorca és tot un símbol.

Març de 1993

ELS LLEGATS TESTAMENTARIS DEL DR. MARTÍ CALDÉS, RECTOR DE VALLDEMOSSA

A finals del segle XVI era rector de Valldemossa mossèn Martí Caldés.

Mossèn Martí Caldés era natural de Sa Pobla, fill d'una família distingida i benestant, tenia un parent metge i un nebot estudiava per apotecari. Posseïa una finca anomenada la Closa i una altra, la Figuera Verdal, i dins el mateix poble hi tenia diverses cases, una d'elles s'anomenava La Païssa.

Però més que tot això li donava aureola al rector el seu títol de doctor en Sagraça Teologia.

La llarga estada a Valldemossa, ja enregistrada el 1570, l'havia convertit en una estampa clàssica no sols a l'altar i a la trona sinó també als carrers. Un complement imprescindible del paisatge urbà. Molta gent ja madura el recordava de tota la vida, l'havia vist sempre, com el campanar o la sortida del sol per damunt les muntanyes.

El Dr. Caldés devia ser un home de complexió delicada i diverses vegades es veié postrat al llit malalt de gravetat.

Dia 29 de novembre de 1594, sentint-se ferit per una malaltia per la qual li podia arribar la mort, atorgava testament davant el notari Francesc Ferro. Encomanava la seva ànima a les mans misericordioses de Nostre Senyor Jesucrist i escollia per lloc de la seva sepultura l'església de Valldemossa, precisament davant l'altar major.

Volia que el dia del seu enterro se celebràs allà mateix una missa

conventual de rèquiem. Llavors que s'anassin celebrant el més prest possible dins la mateixa església dues-centes misses resades, i més envant altres vint a diversos altars privilegiats.

A més manava el rector Caldés que el segon dia de cada mes, i perpètuament es cantàs una missa matinal amb la solemnitat acostumada. Es pagaria, aquesta missa, d'un censal de deu sous que deixava. La del mes de novembre havia de celebrar-se el dia onze, festa del seu patró, el gloriós bisbe de Tours.

Fa llavors distribució dels seus béns entre els parents: la germana Gabriela, ja vídua, els nebots Maria i Joan, Francina, Filla del germà Martí...(1)

El rector Caldés degué curar o al menys millorar d'aquella malaltia, però a l'arribar l'hivern de l'any següent, en sofrí una altra envestida. Perquè dia 15 de desembre tornà a cridar el mateix notari per a dictar-li un codicil canviant algunes coses del primer testament.

Volia, aquesta vegada, que cada any i perpètuament se celebrassin quatre misses cantades, una el dia de Sant Bernabè, una altra el dia de la Transfiguració de Nostre Senyor Jesucrist, una altra en la festa de l'Encarnació i la quarta en la festa de l'Ascensió.

Volia, i a més manava, que els marmessors de la seva herència lliurassin cada any als obrers de la confraria del Corpus d'aquesta

església setze lliures d'un cens que havien de servir "per la llàntia del Santíssim Cos de Crist que crema en los corredors de l'altar major".

A més, el dia del seu òbit, s'havien de repartir als pobres de la parròquia vint-i-cinc lliures monedes mallorquina, "i que no sien donats manco de deu sous cada un". (2)

També aquesta vegada la mort després d'amenaçar-lo s'allunyà, compassiva de la cambra del bon rector, i durant una temporada el deixà tranquil fent la seva tasca pastoral.

A les darreries de l'any 1603 novament el rector Caldés se sentí en perill de mort. Feu venir el mateix notari, i com que certes circumstàncies havien canviat, li dictà un segon testament.

Reiterà en ell la voluntat de l'enterro a l'església amb la qual se sentia tan identificat i com a sufragis per a la seva ànima ordenà: "Vull esser celebrades, seguida la mia mort, en remisió de mos pecats tres-centes misses baxes, ab la charitat acostumada, ço és dos-centes en la yglesia de Valldemossa i les restants cents compartides entre altars privilegiats de la present Ciutat".

A continuació es recorda de la seva mare, i mana "esser celebrada perpètuament en la dita yglesia lo dia de Sant Joan Baptista una missa resada per ànima de ma mare Joana Caldés".

Vénen, després, les disposicions referents als parents i llavors les deixes als amics i als pobres.

"Leix a madò Elizabet Martorella, qui'm serveix, deu lliures, moneda mallorquina, quiscun any durant la seva vida solament, i après mort sua, que tornin a la mia heretat.

Item a la dita Martorella quatre quarteres forment una volta tantum y quatre llençols i una flassada y es llit que jeu.

Item per bon amor a Apol·lònia Pujola, donzella, filla de Pere Pujol, quinze lliures en contemplació de son matrimoni.

Item vull i man que lo dia de la mia mort sien distribuïdes vint-i-cinc lliures entre els pobres vergonyants de la parròquia y en particular entre malalts...

Item a mossèn Antoni Boscana i a mossèn Rafel Canals, preveres, per bon amor vint-i-cinç lliures a cada un.

Item per bon amor a mossèn Antoni Moragues, vicari de Deyà, aquelles quaranta-vuit lliures censals que la Universitat i Consignació de Mallorca me fa quiscun any a 29 de desembre, en vida sua solament, e après que tornin a la mia heretat.

Pagades i complides totes les damunt dites coses instituesc hereu meu universal nostre Senyor Jesucrist y la mia ànima, y vull y man que tots mos béns, per los honrats Antoni Moragues i Llorens Bauzà, pagats primer tots los sobredits llegats, de tot lo de més que restarà vull que sia comprada tanta renda com bastarà, y que sian comprats cada any quatre draps burells y que sien compartits entre pobres de la manera que jo mentres vivia les distribuïa: la una pessa entre pobres de Deyà y les tres pessas entre los pobres de Valldemossa, y dita distribució vull quie sia feta per los dits administradors y per lo rector y jurats de la dita vila, y de lo que restarà sien casades cada any quatre donzelles fies de Valldemossa

Fotografia de Pep Lladó Vila.

i una de Deyà, donant a cada una deu lliures, y si sobrava més quantitat, los sia afegit fins a quinze lliures per cada una, y lo que restàs sia distribuït en coses del servici de l'església; y vull que après mort dels sobredits administradors se fassa electió de tres en tres anys per los jurats de nous administradors, los quals hagen de donar compte de dita administració als jurats i rector que per temps seran". (3)

Aquest testament invalidava l'anterior i seria el que escoltarien els marmessors quan hauria acabat de desfer-se el cardell de la vida pel rector Caldés. Del qual en mancaven dos anys ben complits.

Fou pel gener del 1606 quan degué tenir una altra recaiguda i tornà a entrar dins la cambra rectoral la ploma del notari per escriure un codicil del qual no tenim l'original, però sí una còpia fidedigne. Per cert que hi ha en ell una clàusula ben interessant.

Diu el Rector: "...Por quanto yo he pagadas docientas libras del censo, esto es cinquenta y dos libras de renta, por un Maestro que debe estar en la villa de Valldemossa y ensenyar la doctrina christiana i enseñar gramática a los Niños, con tal que haya de enseñar a los pobres por amor de Dios y sin paga; y de las demás 148 libras que sean dadas, esto es 48 a Mtro. Moragues, Pbro, durante su vida solamente y después de su muerte a la iglesia en ayuda de ornamentos, y de lo demás se compren piezas de burel si bastan para quatro, una en Deyà i tres distribuidoras en Valldemossa". (4)

Ja ben disposat i ben complida la seva formosa missió en aquest món, el rector Caldés es despedí d'ell abans d'acabar aquell mes. "A treta dels dits ha

passat d'esta vida lo Rt. Rector de la present parròquia avent-la regida y viscut llohablement treta sis anys i nou mesos". I després de posar la llista de les seves mandes pies, el vicari, que escriu la partida en el Llibre de Defuncions acaba desitjant-li un repòs que ell considera ben merescut: "Anima ejus requiescat in pace. Amen. Amen. Amen. Tot sia complit". (5)

I es va complir. Més de cent anys després, dia 22 de setembre de 1721, els regidors de Valldemossa, designaven per ensenyar gramàtica i la doctrina cristiana al Rd. Tomàs Bennàsser amb la subvenció de 52 lliures que provenien de la fundació del rector Caldés. (6)

També fou complida per llarg temps la clàusula referent a la repartició de roba a persones necessitades.

De les peces de burell que periòdicament s'anaven enviant a Deià en quedava escrit a Valldemo-

ssa una relació. Però molt després, el 3 de juny de 1780, el bisbe Pere Rubio Benedicto, passant Visita Pastoral a aquella vicaria, ordenà que també en ella es dugués un registre on quedassin anotades aquelles entregues i la distribució que es feia d'aquella roba.

El vicari, que era llavors el Dr. Rafel Rosselló, i els jurats de Deià posaren en pràctica l'ordre rebuda i obriren un llibre que titularen "Libro de la Obra Pia del M. Rº Dr. Martín Caldés, Rr. de la Parroquia de Valldemossa i su sufragánea de Deyà".

La primera partida d'aquell registre ja pertany a l'any següent, 1781, en que es reberen del Dr. Andreu Cañellas, llavors rector de Valldemossa, tres peces de burell que corresponien als anys 1775-77. Les presentà mestre Josep Marquès, pelaire de Sóller, i es repartiren abans d'acabar el mes entre quaranta-set persones entregant sis pams de roba a cada home i quatre pams a cada dona vídua.

A partir de llavors les entregues es feren de forma regular, arribades sempre del taller del mateix mestre. Després de cada partida hi va la signatura del vicari i la d'algun altre deianenc, ja qua no tots els jurats sabien signar.

Darrera una de les entregues hi ha aquest aval: "Yo, Barthomeu Canals, prevere, firm per los regidors Jaume Ripoll t Damià Mayol, per ells no saber scriure".

Quan el bisbe Rubio passà altra Visita, el 17 d'octubre de 1786, fa constar la seva satisfacció per veure complida l'anterior comanda. Per aquell temps el pelaire que proporcionava el burell és Bartomeu Marquès, potser fill de l'anterior.

A les darreries d'aquell segle feia les entregues l'ecònom de Valldemossa Ignasi Bas, i així, seguien fent-se en temps dels vicaris de Deià mn. Nadal Estada i Dr.

Sebastià Reynés. Però la Guerra de la Independència produeix anomalies i a l'arribar l'any 1812 les autoritats de Deià troben a faltar moltes entregues de burell, que calculen d'un valor de 168 lliures.

Per això comissionen a un regidor, Bernat Ripoll, perquè vagi a Valldemossa a presentar reclamació. Allà és ben rebut i s'accepta com a just i raonable el seu requeriment. Però com que no és possible entregar-li de cop tota la roba que deuen, els administradors de la manda pia, resolen amb intel·ligència amistosa que en endavant en lloc de roba entregaran a Deià diners. Per de prompte l'enviat reb 50 lliures i la promesa que la resta es rebrà en set anys.

Acceptat el conveni, el vicari i els regidors de Deià, compren la roba i cada any van fent el repartiment entre les persones més indigents del lloc.

Passen anys, molts d'anys. Arribat el 1830 i essent vicari mn. Joaquim Fiol, com que hi torna haver una interrupció d'entregues es resol amb els regidors d'enviar una comissió a fi d'aclarir comptes.

Dins la sala de la rectoria de Valldemossa, el 29 de juliol, es reuneixen el rector mn. Miquel Masroig i els regidors Onofre Calafat i Jaume Mas, amb els dos enviats de Deià, Joan Coll i Pere Antoni Ripoll.

El seu repàs de comptes va fins molt enrera, i els valldemossins fan notar que aquella altra vegada, l'any dotze, al fer l'entrega, passa per alt a tots una circumstància: la reducció de censals que havia obligat a fer una Reial Pragmàtica. Els regidors de Deià admeten aquella esmena i finalment es resol que el deute actual és de 114 lliures, 13 sous i nou diners.

D'aquella quantitat n'entreguen 96 lliures i 10 sous, que els deanencs convertiran en roba i tot d'una repartiran.

L'any següent reben 29 lliures i així van recobrant el que abans no se'ls havia donat. Cada vegada, després de destinar deu lliures a maridar jovenetes pobres, reparteixen en burell el remenent.

L'any 1842 hi hagué una modificació en quant a la junta que administrava aquella manda pia, segurament per intromissió de l'estat sota la regència del general Espartero. Qui presideix aquella administració és el batle constitucional Antoni Cardell. L'any següent apareix aquesta antesignatura: "Los Administradores de esta manda pia en unión con los individuos que componen la Junta de Beneficencia de esta Villa" i signen Pedro Juan Ripoll, batle, el síndic, un vocal i, en darrer terme, el vicari Joaquim Fiol.

Així segueixen els comptes dos anys més. Però després de la liquidació de 1845 ja no hi res més al llibre que pàgines en blanc. No consta com va ser el final de la deixa del rector Caldés. Però no seria estrany que hagués anat a parar al pou sense fons que llavors ja era, econòmicament l'Estat espanyol.

Josep Nicolau i Bauzà

(1) Arxiu Regne de Mallorca. Protocols Francisco Ferro. -5044.

(2) Ibidem.

(3) Ibidem. Traduïts del llatí.

(4) Libro de la Obra Pia del M. Rº Martín Caldés. -AHM. 4663.

(5) Arxiu Diocesà de Mallorca. Llibre de defuncions de Valldemossa. 1563- 1632. fol 49 v.

(6) Muntaner-Argente. Introducció a la historia de Valldemossa, pàg. 241.

Consideracions sobre el temps i el clima en relació amb Valldemossa i el seu terme municipal. V

Gregal (NE)

Si la situació isobàrica que ens envia tramuntana (vegeu *Miramar*, núm. 14) evoluciona en el sentit que l'anticicló es trasllada cap al nord o el centre d'Europa (fig. 1), masses d'aire procedents de l'Europa oriental -«aire polar continental»- o de l'estepa siberiana -«aire àrtic continental»- poden llavors envair la Mediterrània occidental i arribar a les Illes en forma de vent del NE, de gregal. Encara que aquestes condicions són freqüents, poques vegades en hivern i cap en les altres estacions aconseguix arribar l'aire àrtic a nosaltres, però, si ho aconseguix, és quan es creen condicions perquè es produeixin nevades importants a les Balears. Les més abundants que hem enregistrat -les de febrer de 1957- es produïren després de tres dies d'haver penetrat aquesta massa d'aire, la qual pot arribar a través del riu Roine i el golf de Lleó, i que aquí ja es pot considerar tramuntana o, millor, pot arribar a través del portell de Trieste i el golf de Gènova i abastar les Illes

com a clar flux del nord-est, de gregal. El més freqüent és que el gregal es faci present quan l'anticicló centrat a Europa estigui associat amb el de les Açores mitjançant un pont i amb depressió a la Mediterrània i aporti l'aire «polar continental», que a l'hivern i a la tardor en el recorregut que fa per la mar arriba a recollir humitat suficient per ocasionar núvols estratificats que proporcionen pluges, en general dèbils: tenim una dita que ho expressa: «No és nat ni naixerà qui ploure fort de grec veurà». Però a la tardor o el final de l'estiu, si al sud de la Península Ibèrica se situa una «baixa en altura», la clàssica «gota freda», hem d'estar molt alerta, ja que

hi pot haver els temibles ciclons mediterranis, capaços de pluges molt intenses i vents forts, fenòmens d'efectes coneguts i desastrosos.

El flux de l'aire del nord-oest (fig. 2) quan arriba al nostre terme

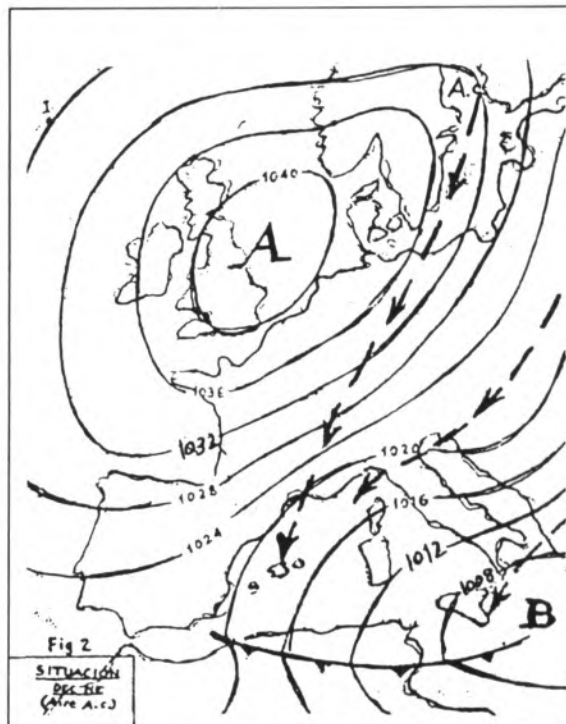

Fig. 1. Nord-est-Gregal.

RESTAURANT ES PORT

ESPECIALITATS
Peix, marisc i paella

Telèf. 61 25 41 PORT DE VALLDEMOSSA
(Mallorca)

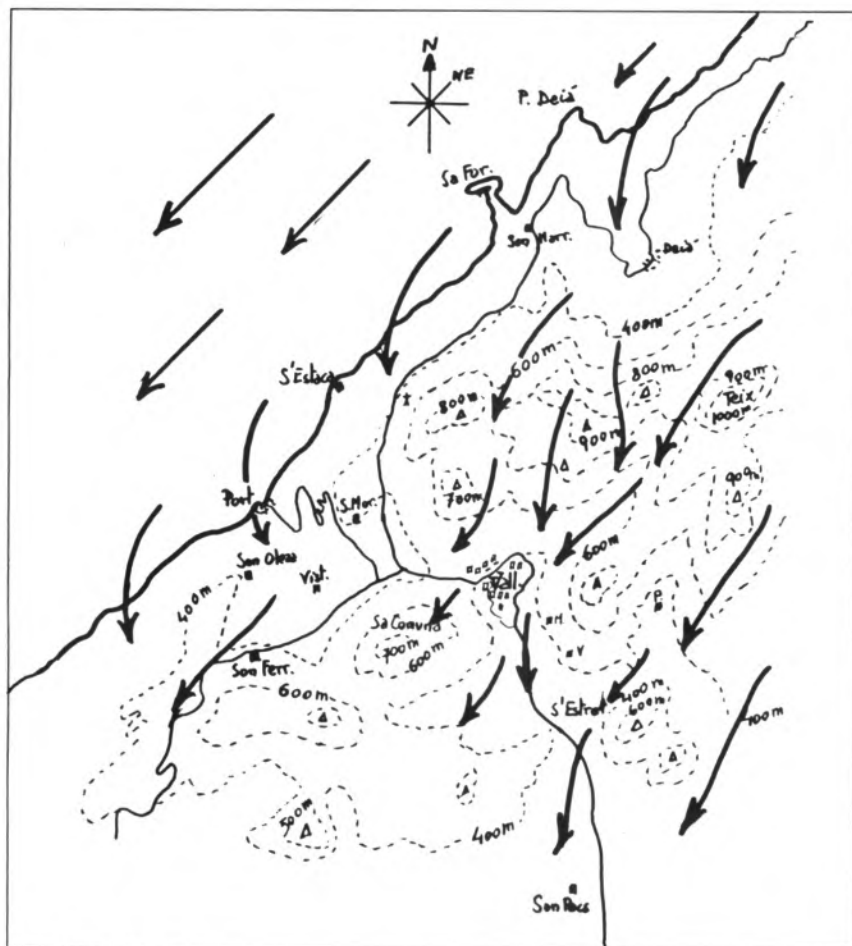

Fig. 2. Flux de gregal.

presenta unes línies de corrent semblants a les exposades a l'esquema que podeu veure. A la mar, l'aire corre paral·lel a la costa, però a la

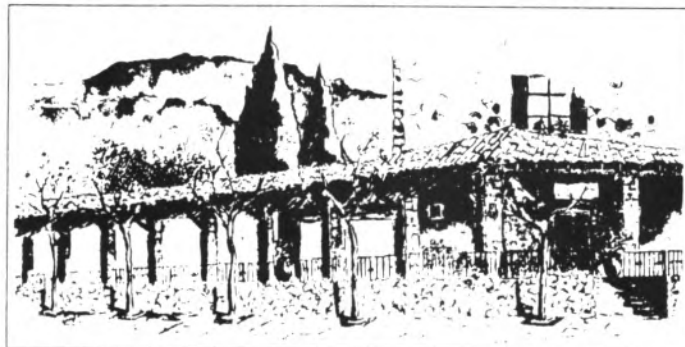
seua vora; a les cales, com al port de Valldemossa, el fregament l'obliga a corbar-se i apareix com amb ratxes de tramuntana, fet molt conegut dels

nostres pescadors. A Valldemossa arriba el vent amb un component fort del NE, gregal quasi pur perquè davalla des Teix pes Cairats.

La nuvolositat, quan es produeixi, es dipositarà, com en el cas de la Tramuntana, al vertent nord, des de na Torta al Teix i pot donar unes precipitacions prou notables. Sa Comuna i sa Mola de Son Pacs també contribuiran, en aquest cas, a afavorir la pluja al poble i a la vall. En canvi, creim que al llarg de la costa, el gregal resulta més bé sec. Amb la situació de «gota freda» a la qual ens hem referit, les tempestes i les ratxes de vent fort, per la seva gènesi mateixa, poden presentar-se de maneres molt diverses, de forma i intensitat de pronòstic difícil. La mar produïda pel gregal pot arribar a ser grossa, segons la força del vent i la persistència d'aquest, però només a les badies de Pollença i Alcúdia i cap a Capdepera. Les nostres costes resten a recer. Encara que creim que no és d'aplicació general, el nostre refranyer diu, per al conjunt de vents del nord:

«En venir vent de mestral,
de gregal o tramuntana,
pescador, tira sa canya,
en es peix faràs poc mal».

Es Patró Jaume

CAFETERIA ROMANÍ

TELÉFON 61 61 73
VALLDEMOSSA - MALLORCA

CLIMATOLOGIA DE VALLDEMOSSA

Any 1992

MES	TEMPERATURES		HUMITAT		PLUJA	
	Màx.	Mín.	Màx.	Mín.	Dies	Litres m2
gener	12	3	85	70	5	151'00
febrer	14	3	90	50	2	7'50
març	16	5	90	55	4	19'00
						=177'50
abril	24	5	90	40	7	83'70
maig	23	8	80	50	5	51'00
juny	24	13	80	50	8	113'00
						=247'70
juliol	29	17	60	50	-	-
agost	31	22	60	55	-	-
setembre	26	21	65	50	3	11'00
						= 11'00
octubre	21	16	60	55	7	102'00
novembre	19	16	70	55	3	58'00
desembre	19	5	85	60	7	123'00
-						=283'00
Total					51	718'20

Pedro Ripoll Juan y Gallard

Antoni Muntaner Bujosa, «Guarín»

bar LOS TILOS

Plaça de la Cartoixa, 16 A
Blanquerna, 5
Tel. 61 61 01

EL TORRENT DEL LLI I L'AMARADOR DE LLI

Introducció

En moltes d'ocasions, la toponímia (ciència que estudia els noms de lloc) ens parla de coses que ja no hi són. A Valldemossa en tenim molts d'exemples, d'això: els topònims bosc des Frases, tanques des Frases, que ens recorden que aquests indrets pertanyien a Cartoixa; o els llocs anomenats «sa teulera», on devia haver teuleres o qualche clot per treure fang per a aquestes.

En aquest treball parlarem d'un d'aquests topònims: el torrent des Lli, que travessa es Pla del Rei. Va esser parlant amb la senyora de Son Mas, Margalida Puig, i amb Joan Calafat, «Déu», quan aclarírem l'origen del nom, perquè ens contaren que per aquell redol hi havia les restes d'una pica que havia estat usada per amarar

lli. Després, en Miquel Calafat, «Déu», ens va dir que el lloc on es troba aquesta bassa es diu es Lli.

El lli i la forma d'elaborar-lo

El lli (*linum usitanissimum*) és una planta herbàcia anual, d'uns 50 cm d'alçada, que fa unes floretes blau clares. Es cultiva per obtenir fibra tèxtil de la seva tija i oli de les seves llavors (oli de lli). Un escriptor àrab del segle XII, Al-Zuhri, ens diu que el lli ja es cultivava a la seva època a Mallorca. Fins el segle XVII va esser la llana la fibra tèxtil més usada a Mallorca, a partir del XVII i fins el primer terç del segle XIX, en què va començar a fer-se habitual el cotó, el lli i el cànem foren les fibres més emprades. D'aquesta època sols sabem que en 1789 Valldemossa va

produir un quintar escàs (40,7 kg) de cànem.

Les fibres vegetals tradicionals, el lli i el cànem havien de patir el procés anomenat amarament, abans de poder esser treballades per obtenir-ne el fil. Un cop segat i fetes les garbes, aquestes se submergien preferentment amb aigua corrent, durant uns deu dies, fins que els lligams que hi havia entre les fibres es descomponien. Naturalment un procés així és una important font d'olors, per això els indrets on s'amarava el lli i el cànem havien de complir dues condicions: abundància d'aigua i llunyania de nuclis de població. A Mallorca la segona condició no devia complir-se gaire perquè en 1513 es dictaren ordres, que s'hagueren de repetir en anys successius, regulant els indrets en els quals es podia amarar el lli «Ordinacions sobre amerar llinos i canyum». En aquesta llista, que inclou tota l'illa, no s'esmenta Valldemossa, per la qual cosa suposam que en aquesta època o bé no es cultivava o era molt poc important.

Un cop amarada la fibra, s'havia de trencar, espadar i pentinar. El trencatge consistia a esclafar les tiges amb un banc d'ullastre o d'alzina, el trencador (figura 1. I i II). Llavors es copejava amb l'espadella sobre els tribessos (figura 1. III i IV) fins que es despenia la clovella de la tija. Ara ja només feia falta pentinar les fibres amb les pues de ferro dels puats (figura 1. V).

La fibra ara ja es podia filar i teixir. La feina de filar la feien les dones a ca seva, bon testimoni atge

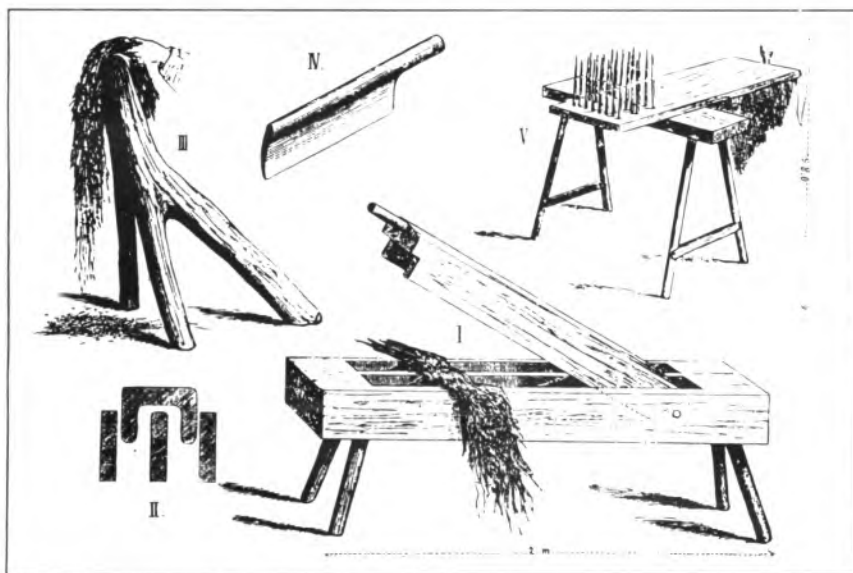

Figura 1. Eines per treballar el cànem. I: Trencador. II: Secció d'un trencador. III: Tribessos. IV: Espadella. V: Puats. Extret de *Las Baleares descritas por la palabra y el dibujo*, de l'Arxiduc.

capbreuació no hi ha les propietats de ciutadans. Tampoc no hi podem trobar les tanques de vinya de les possessions, ja que les grans possessions apareixen com una sola propietat.

En 1784 la producció de vi pujava a 600 quartins, uns 12.000 litres (quasi tot malvasia). En aquest mateix any es veu la vinya des Moscatells (quadre 1 i plànol 1) a la vista de Valldemossa que apareix al plànol del Cardenal Despuig. En 1818 la superfície de vinya era de 96 quarterades.

En 1860, l'Arxiduc, al *Die Balearen*, ens diu que a Valldemossa hi ha 19 Ha i 89 A de vinyes, és a dir, unes 28 quarterades, on es produïen anualment 5.881 litres de malvasia i moscatell. Aquesta disminució en la superfície de vinya pot haver estat deguda a l'epidèmia d'*Oidium* que en 1852 va arrasar les vinyes mallorquines. A la *Guía manual de las islas Baleares* de Pere d'Alcàntara Penya, editada en 1891, s'esmenta un sol vinater: Antoni Mas i Muntaner.

La primera referència de les vinyes de s'Estaca que hem trobat és la de Jovellanos, que al seu diari, en 1801, diu: «en el gran derrumbadero por bajo de la torre [talaia de Son Galceràn] muchas viñas y frutales y lo mismo a derecha y a izquierda, do quiera que lo permitan las tierras». A finals del segle XIX les vinyes de s'Estaca varen esser adquirides tros a tros per l'Arxiduc. Ell mateix ens conta que va anar comprant-les bocí a bocí: primer Ca na Matgina a l'amo en Vicenç de sa Talaia i llavors la resta, entre altres: Can Forner, Can Totmesú, la de na Caraja i la del Capellà Roig. Llavors va fer aixecar els marges, esbucar algunes casetes i arreglar les restants. Dugueren parres i podadors banyalbufarins, que també dirigiren l'elaboració del vi. No és estrany que l'Arxiduc anàs a cercar mà d'obra qualificada a Banyalbufar,

perquè la tradició d'aquest poble en l'elaboració de vi es remunta al segle XIV, i en la segona meitat del segle XIX, les seves malvasies obtingueren molts de premis en exposicions internacionals. A part de les vinyes de s'Estaca, l'Arxiduc també tenia vinya a Son Moragues, a sa Vinyeta, una petita tanca que hi ha davall les cases.

A principis del segle XX la vinya encara era comuna a Valldemossa i encara n'hi havia a s'Estaca, a sa Marina, a Son Homar i a Son Puig (plànol 1). La vinya de Son Homar era entre el gran safareig i les cases, Coloma Rosselló ens en parla en 1910. Sembla que les vinyes de s'Estaca no sobrevisqueren gaire l'Arxiduc. Devers 1916-17 les va atacar alguna plaga i ja no es varen tornar a sembrar.

Les vinyes de sa Marina varen produir vi a petita escala per a l'autoconsum fins ben entrat el segle XX. Les darreres que en produïren

foren les de Can Gotzo, fins els anys quaranta i les de Can Déu fins els anys cinquanta. Però probablement les darreres vinyes de Valldemossa varen esser les de Son Puig, on es va produir vi fins devers 1955-56.

En 1960 ja no quedava cap vinya al terme de Valldemossa, probablement havia estat abandonada o substituïda per conreus d'horta, especialment tomàtiguers, tal com succeí a Banyalbufar.

En resum, podem dir que la localització de la vinya a Valldemossa respon a tres models: agrupacions de vinyes de petits propietaris (a les zones de sa Marina, Pla de Rei, comellar dets Horts, s'Estaca), vinyes de grans propietaris (sa Vinya de Cartoixa i les vinyes de s'Estaca en temps de l'Arxiduc) i tanques de vinya dins grans propietats (a Son Ferrandell, sa Coma, Son Pacs, etc).

Segurament les vinyes dels dos primers grups produïen excedents de vi per comercialitzar, les tanques de

Quadre 1. Com a testimoni de l'abundància de vinya al nostre terme, ens resta la toponímia (plànol 1):

Núm	Localització	Topònim
1	sa Marina	sa Vinya de Can Gotzo
2	"	sa Vinya de Can Parròquia
3	"	sa Vinya de Son Ronqueto
4	Pla del Rei	sa Vinyeta de Can Pere Saletes
5	"	sa Vinyeta de Can Pacs
6	"	sa Vinyeta d'en Feliu Xucla
7	"	sa Vinyeta d'en Caleu
8	"	sa Vinyeta de Can Pere Joan
9	Can Costa	sa Vinya de sa Torre
10	Son Olèsa	sa Vinya Vella
11	"	sa Vinya Vella
12	Cartoixa	sa Vinya des Moscatells
13	Comellar des Guixet	sa Vinya
14	"	sa Vinyeta des Castell
15	Son Moragues	sa Vinyeta
16	Sa Coma	sa Vinyeta
17	Son Brondo	sa Vinya
18	Son Pacs	sa Vinya
19	Son Puig	sa Vinya
20	Son Maixella	sa Vinya

vinya de les possessions devien produir-ne per a l'autoconsum.

La vinya i els vins

A Mallorca es distingia entre les vinyes llauradores i les cavadores, les primeres es podien llaurar amb arada, les segones s'havien de cultivar a mà, amb el càvec. A Banyalbufar i a Valldemossa, les vinyes eren d'aquest segon tipus, com es pot comprovar a la fotografia 1, on es poden veure les vinyes de s'Estaca en temps de l'Arxiduc.

Les vinyes cavadores se sembraven al mes de gener, fent unes síquies llargues, de 80-90 cm d'amplària i 1 m de fondària, separades entre si per 1 metre. Els peus joves (maiols) se sembraven cada 90 cm. Després de l'epidèmia de filoxera de 1891, els peus tradicionals s'empeletaven al cap d'un any amb peus americans.

Els dos primers anys les vinyes s'aclarien (espampolaven), i se'n deixaven un o dos ulls. El quart any la planta es retallava (capficava) fins a 20 cm d'alçada i rebrotava amb molta de força.

Pel mes de gener o febrer, les parres s'exsecallaven i es deixaven a la planta des d'un fins a cinc ulls, segons la força de la planta. Les vinyes de Banyalbufar es cultivaven en parrals d'1,5 m d'alçada. Cada any les vinyes s'entrecavaven tres pics: després de l'exsecallada, quant els brots fan 5 cm, i pel maig.

A s'Estaca hi havia peus de moscatell, de malvasia i de calop moscatell. Els primers a madurar eren els moscatells, especialment els dels costers més asolellats, com el de la Punta Seca, llavors, als emparrats, les malvasies i ja els darrers, els calops moscatells, raïm de taula, que es penjaven per conservar-los fins a Nadal. El topònim de la Vinya des Moscatells, de davall Cartoixa, ens fa pensar que allà hi devia haver

Fotografia 1. Vinyes de s'Estaca en temps de l'Arxiduc. Del llibre *Catalina Homar*, de l'Arxiduc. Imprenta Alcover.

semsrats peus d'aquest raïm.

La verema es feia pel mes de setembre o a principis d'octubre. El raïm es tallava amb un ganivet o amb un trinxet i es recollia dins coves de vimet, els quals es buidaven dins les portadores: cups de fusta, reforçats amb anells de ferro, amb dues anses, per davall les quals es feien passar barres de fusta que servien per transportar-les. A s'Estaca, en comptes de portadores, s'empraven grans coves de vimet, com podem veure a la fotografia 2.

L'Arxiduc al seu llibre *Catalina Homar* ens diu quines eren les feines que s'havien de fer a les vinyes. Les

dones s'encarregaven dels emparrats, de lligar les parres, de tallar els ulls dolents de les vinyes, de lluitar contra les plagues (sulfatant, esquitxant productes químics), de tallar les fulles que feien ombra al raïm, de fer la verema, de llevar els grans dolents... Els homes feien les feines més feixugues: arrabassaven les males herbes, transportaven els materials, escampaven els fems, cavaven les vinyes...

Els vins que s'elaboraven eren la malvasia i el moscatell. La producció de malvasia ja la cita en 1784 Berard. L'Arxiduc ens conta que quan ell va comprar les vinyes

Fotografia 2. Veremadors a s'Estaca, s'hi poden veure els coves de vímet usats per translladar el raïm. Del llibre *Catalina Homar*, de l'Arxiduc. Imprenta Alcover.

de s'Estaca, ja s'hi elaborava moscatell.

En temps de l'Arxiduc, el moscatell i la malvasia de s'Estaca aconseguiren premis a les exposicions de París, Madrid, Chicago i una altra vegada a París.

La malvasia s'elaborava de la forma següent: el raïm, de malvasia, es collia a finals de setembre, es

rentava, es trepitjava i la pasta obtinguda es premsava amb una biga. El suc es filtrava amb un garbell i es dipositava dins una bota, on es produïa la primera fermentació. Per Nadal se separaven els baixos amb un filtre de sac en forma d'embut i es trasvasava el vi a una altra bóta. Llavors, durant tres o quatre anys, pel març, es tornava a canviar de bota.

Per guardar el vi, a Banyalbufar, s'empraven botes de roure adobades amb rom, a s'Estaca s'usaven botes enconades amb xerès. Per a la malvasia s'empraven botes més petites.

Nicolau S. Cañellas i Serrano
Antònia Calafat i Rivas

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR
TELÈFON 61 25 77
VALLDEMOSSA

AJUNTAMENT

BODES

Vint-i-cinc casaments ha celebrat el jutge de pau de Valldemossa Gabriel Calafat.

DEFUNCIONS

Sebastià Ripoll Lladó, 5-II-93.
Catalina Ferrer Ginard, 13-II-93.
Antoni Mercant Tomàs, 21-II-93.
Catalina Guasp Coll, 22-II-93.
José Maria Ordoño Enseñat, 12-III-93.
Slancik Pavel, 19-III-93.
Dia 20 de març va morir a Palma Maria Homar Coll.
Dia 22 de març va morir a Palma Franco Talamazzi.

NAIXEMENTS

Lluís Vila Pons, fill de Jaume i Concepció. 13-I-93.
Iñaki Bise'llach Martínez, fill de Guillermo i Susana. 14-II-93.
Miquel Esper Font, fill de Vicenç i Miquela. 24-III-93.

ESGLÉSIA

BODES RELIGIOSES

Eduardo Martínez Romero i Maria Begoña Fernández Losada, 23-I-93.
Marcos Juan Pomar Rodríguez i Maria Angeles Sansó Gayà, 6-III-93.
Jesús Lozano Arroyo i Fany Estaràs Ferragut, 27-III-93.

Els Valldemossa actuaven en un creuer i feren escala a la ciutat més meridional del món USHUAIA (27.000 habitants) a la Tierra de Fuego argentina. Casualment es trobaren dins un bar amb dos valldemossins, Felip Reinés i Pedro Carbonell, que estaven fent turisme i es retrataren junts.

Quan en Mateu Calafat duia barba en Sebastià Amer va anar a veure'l a l'Ajuntament. Aquest moment històric fou oportunament captat pel nostre fotògraf.

Ball de saló

Els dissabtes horabaixa a Valldemossa es fan diverses activitats; a més del curs de cuina es fa ball de saló o ball d'aferrats.

Aquesta activitat va començar fa estona. Es va iniciar una primera etapa a l'hivern del 91-91, a càrrec d'un professor alemany subvencionat per l'Ajuntament.

Amb l'arribada de l'estiu es posaren vacances, la gent es va refredar i a l'hora de tornar a començar hi va haver poca participació.

Degut a això, al professor, no li va ser rendible el venir.

Va començar doncs una segona etapa del ball de saló. Va ser l'octubre del 92, ben acabat l'estiu. En aquesta etapa l'encarregat d'ensenyar és en Xisco Mulet, ja que els pocs alumnes que quedaven li demanaren i acabaren per convèncer-lo.

Així, doncs, el dissabtes a partir de les 6,30 h del capvespre i fins a les 9,00h del vespre aproximadament es practica el ball de saló.

Hi ha dos grups que no es poden

D'esquerra a dreta: Pere Joan Juan, Ione King, Vanessa Estaràs, Tomeu Estaràs, Genia Tobin, Felip Reinés, Pedro Carbonell i Bernat Estaràs. Fotografia de Rafael Estaràs.

classificar com a millors o pitjors, l'única diferència és duu més temps d'escola que l'altra, perquè són els que s'iniciaren a la primera etapa. El segon grup ha començat aquest hivern a la segona etapa.

La gent està molt contenta, es diverteixen ballant. A primera hora hi van els més avançats que són unes deu parelles. El segon torn està compost pels que començaren aquest hivern. Són un parell més, hi ha unes catorze parelles.

En total són quaranta-vuit persones que practiquen el ball de saló a la vila.

Fent referència als balls que s'aprenen, es pot dir que es balla de tot i que el gust en quant a balls és distint segons les persones. El "cha-cha-cha", tango i "blues" són els que més agraden. Els altres balls són: "boogie", rumba, "foxtrot", samba, vals lent, vals vienès, pasdoble, "jive"...

Una altra cosa que s'ha de dir és la falta d'homes en quant al tema del ball. Malgrat tot és una cosa que està solucionada entre les parelles del segon

grup, perquè la majoria són matrimonis joves i això és una cosa que va molt bé.

Pel que fa al primer grup és normal veure parelles formades per dues dones, degut a la manca de balladors, però si per això deixaven de ballar seria pitjor el remei que la malaltia.

Bé, ara ja sabeu com ho passam de bé els dissabtes al Magatzem. Aprofitam aquest escrit per donar les gràcies a l'Ajuntament per deixar-nos el local, l'equip de música i faci possible que es realitzin aquestes classes.

Esperam que el ball de saló tingui molt d'anys de continuïtat i que pròximament es comenci un altre primer curs per a gent nova de totes les edats.

Animau-vos a ballar!

F.M.J.

Gimnàstica, aeròbic

Ens hem assabentat que a la vila també es fan classes de gimnàstica i d'aeròbic per a gent de tot edat. Les

professores són Antònia Mercant, gimnàstica, i Jeanne Lurie, aeròbic. Les classes que són ben animades es fan a l'escola pública Nicolau Calafat.

El mes de maig, cada dissabte de 11h a 12h, començaran al Magatzem classes per a nines de 5 anys a 10 anys. La professora, Jeane Lurie, espera la vostra assistència.

**100 ANYS
DE
MIRO
ILLES BALEARS**

**AUTOCARS
UNIBUS**

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

Pilar Ferrer

Pilar Ferrer, consellera de Cultura del Consell Insular de Mallorca, membre del Partit Popular, va néixer a Palma i allà ha viscut tota la seva vida, excepte uns anys de la infantesa, en què va viure a València, on destinaren els seus pares, i ja fa dotze anys que va establir la seva casa a Valldemossa. Ens confessa fins i tot que de vegades, quan li demanen on ha nascut, ho ha de pensar, perquè fa molt de temps que viu al nostre poble i ja se sent valldemossina.

P. Quan comença la seva relació amb la vila?

R. Bé, ara fa dotze anys que vàrem comprar i arreglar la nostra casa, però ja l'any 1967 els meus pares hi llogaren una casa, Can Simó, jo era fadrina, veníem aquí a estiuejar i ja em vaig posar a festejar a Valldemossa, ja que vaig conèixer en Ramon a Valldemossa.

P. Quines qualitats del poble la varen atraure més?

R. Indubtablement la bellesa del paisatge, que és el que en principi crida l'atenció d'un poble. Després vaig veure que s'hi viu molt bé i que la

gent és encantadora. El poble també és a Palma, on jo sempre he fet feina, ara més que abans, però sempre he hagut d'anar a Palma diàriament; els al·lots també anaven a escola a Palma i havíem de trobar un lloc proper i del qual, a més, ens agradàs l'entorn, la manera de viure-hi i la gent. La gent és un element importantíssim...

P. I quins defectes que no esperava hi va trobar?

R. Crec que l'únic defecte per a mi és el fred, perquè som una persona a qui agrada molt la calor. Aquest és l'únic defecte que hi trob.

P. En els dotze anys que fa que viu aquí, quina creu que ha estat l'evolució de la vila? Pensa que ha canviat d'alguna manera o creu que tot continua més o menys igual que abans?

R. No he notat cap canvi significatiu, ja que he fet poca vida de poble, perquè, com t'he dit, anava cada dia a Palma. No he seguit l'evolució... Supòs que hi ha hagut millores, ja que

a la societat sempre hi ha millores, ara no sé què he de destacar.

P. Quins projectes té actualment en marxa el CIM respecte de Valldemossa i dels pobles que l'envolten?

R. Com a primícia, et puc dir que la trobada de bandes de música serà aquí, i no ho ha estat mai. A més, et puc dir que mantenc habitualment una estreta col·laboració amb la

Calefacció, climatització i sanejament

Carrer de 31 de desembre, 13
Tel.: 75 01 83
Telefax: 75 72 65
07003 Palma

regidora de cultura, a més, les classes de català són pagades també pel Consell Insular de Mallorca i crec que puc dir que tot allò que em demanin per a Valldemossa, estic disposada, en la mesura de les meves possibilitats, a donar-ho i a col·laborar en tot, i, de fet, hi he col·laborat. Ara, jo desconec els projectes de les altres conselleries del CIM, jo només et podria parlar dels temes culturals: arxius, museus, biblioteques...

P. Pilar Ferrer és l'única dona consellera del CIM? Quin paper té actualment la dona dins el món de la política mallorquina i quin paper troba que hauria de tenir?

R. No som l'única consellera, hi ha tres dones del Partit Popular, una d'Unió Mallorquina, que forma part de la nostra coalició, una del PSOE i una del PSM. Jo crec que la dona, afortunadament, aquesta legislatura, està ben representada, encara que no arriba al 50%, que per a mi és l'ideal. Ara, jo pens que aquestes cotes de feminitat que es posen als partits, que fan que les dones ocupin càrrecs polítics «per fer guapo», no són encertades. Crec que si una persona està disposada a anar a la llista i el partit i ella mateixa creuen que està preparada, mol bé, ara, «per fer guapo», no. Fins i tot et diré que, quan em fan una entrevista, em molesta

que em demanin quantes dones hi ha: doncs, hi ha les dones que hi ha.

P. Com va ser que va decidir dedicar-se a la política?

R. No fou una meta com la d'algú que pensa, per exemple, que vol ser cantant i es prepara per ser cantant, la vocació de política va venir dels fets. Fa molts d'anys, per amistat amb en Gabriel Cañellas, quan ja començava a viure a Valldemossa, em va proposar de fer alguna cosa pel Partit Popular a Valldemossa; aleshores ens vàrem reunir una sèrie d'amics, de cada vegada més, i ara ja som bastants. Així va començar, jo no havia pensat mai presentar-me a unes llistes o arribar allà on he arribat. Jo feia feina dins el partit, i quan aquest em va oferir l'oportunitat de ser diputada no vaig dir que no, em feia il·lusió, però jo mai no vaig dir «vull ser política».

P. Vostè és consellera de Cultura, quins requisits culturals creu que ha de tenir una persona per exercir el seu càrrec?

R. A una consellera li poden demanar el que li vulguin demanar. Crec que una consellera ha de tenir els mateixos requisits que qualsevol persona que es vol dedicar a la política, és a dir, escoltar la gent que ve i t'explica els seus projectes i les seves necessitats, i tu, en la mesura

que puguis -perquè sempre estam limitats- donar-los allò que et demanen. És important resaltar que estam limitats pels pressuposts, ja que jo tenc moltes il·lusions sobre la cultura que duria a Mallorca: conferències, exposicions, fotografia -que jo pens que és la branca oblidada de l'art-, teatre... el que passa és que hi ha problemes de doblers. Hem de fer el màxim que puguem només amb el que tenim: això és el que consider que he de fer i que faig. Feim també homenatges a les persones que ho mereixen, ara, això sí, homenatges a persones que són vives, no a les que han mort, ja que l'homenatge l'ha de viure l'homenatjat.

P. Han notat la crisi?

R. Però la crisi és a nivell mundial, i un dia tindrà un final. Per ventura a mi m'haurà tocat viure políticament els anys dolents, perquè no puc fer allò que jo vull fer, però t'has de conformar amb allò que tens. De tota manera, crec que el CIM ha tret rendiment de les seves capacitats, ja que ara hem preparat una temporada d'òpera a nivell mundial, ja que tenim les nostres pròpies produccions i, a més, les exportam, és a dir, la gent sap què és Mallorca mitjançant aquests muntatges.

Antònia M. Calafat Rivas

amb el suport de

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

VALLDEMOSSA

I JOSEP MARIA LLOMPART

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa ha organitzat un seguit d'actes per honorar la figura i l'obra de Josep M. Llompart, per això ha comptat amb el suport de l'Ajuntament de Valldemossa i "SA NOSTRA".

Inauguració de l'exposició a Sa Costa

El dia 26 de març a les 19 h varen iniciar-se els actes a la Sala d'Exposicions Sa Costa, amablement cedida pel seu propietari, Gabriel Català, amb la inauguració de l'exposició itinerant sobre Josep M. Llompart.

Un poc abans de començar va arribar Encarna Viñas, vídua de Llompart, la qual fou rebuda pels organitzadors de l'homenatge i Aina Català li lliurà un ram de flors.

En presència d'un públic ben nombros, Antoni Mir, president de l'Obra Cultural Balear, va parlar de l'obra i el pensament de Josep M. Llompart. El batle de Valldemossa es va congratular que el nostre poble pogués tenir l'exposició tan prest a l'abast, essent Valldemossa el tercer poble que visita l'exposició.

Exposició dels treballs del CP Nicolau Calafat

Tot seguit passaren al Bar Los Tilos on Philip Carr va presentar una exposició de treballs escolars en torn a Josep M. Llompart amb aquestes paraules:

«Les nines i els nins del Col·legi Públic Nicolau Calafat de Valldemossa també hem volgut participar en l'homenatge al poeta Josep Maria

Llompart, i per això cada classe ha llegit o après alguns dels seus poemes i després n'ha fet un mural o un treball, que podeu veure aquí exposats.

-La classe de pre-escolar ha treballat el poema del *Capità Antoni*.

-La de primer i segon els de *L'heura* i fragments de *Camí florit*, *Camí de muntanya* i *Carretera*.

-La de tercer i quart *Cançó* per una filla.

-La de cinquè i sisè *Camí florit*.

-I els alumnes de setè i vuitè han treballat la seva biografia i els poemes *Camins de Roma*, *Camí de la font* i *Camí de nit*.»

Els treballs, d'una gran qualitat, sorprenen agradablement els assistents. Encarna Viñas, Toni Mir, Aina Moll, Josep Coll Bardolet,

Paquita Bosch, Josep M. Magriñà, la revista *Miramar* i l'OCB entre d'altres feliciten als alumnes i professorat del C.P. Nicolau Calafat. L'exposició ha estat cedida a l'OCB, perquè es puguin incorporar alguns treballs a l'exposició itinerant, i a Encarna Viñas perquè tingui un record de l'homenatge dels infants valldemossins.

Presentació del llibre *Camins*

Joana Serra de Gayeta, directora d'Edicions Cort va parlar del llibre *Camins* i del seu autor Josep M. Llompart, i va explicar entre d'altres coses com el poeta va seleccionar els poemes per als joves, com va voler que Maen Ordinas en fos la il·lustradora i com encara tingué temps de

D'esquerra a dreta: Rosa Estaràs, Miquel Ripoll, Antònia Calafat, Joan Muntaner, Toni Mir, Encarna Viñas i Antònia Serrano. Fotografia de Nicolau Cañellas

Encarna Viñas i Aina Català. Fotografia de Nicolau Cañellas.

corregir les proves dels poemes de *Camins*. Donà pas a un grupet d'adolescents valldemossins: Toni Cerdà, Tonina Ferrer, Tuti Mayol, Vicenç Morey i Xisca Pastor, els quals llegiren poemes de *Camins* que prèviament havien escollit.

Intervingué, després, Cèlia Riba i Viñas, neboda del poeta.

Josep M. Llompart hi fou present (gràcies a un vídeo domèstic enregistrat dos anys abans de la seva mort) recitant poemes -els primers traduccions seves i els altres poemes del llibre *Camins*.

Al final fou servit un refrigeri, temps que aprofitaren els assistents per fer una animada tertúlia.

Concert de piano i recital de poemes al Palau del Rei Sanç

El diumenge següent dia 28 a les 12 h tingué lloc al Palau del Rei Sanç, gentilmente cedit pels seus propietaris, la família Bauçà de Mirabò, un concert de piano i recital de poemes que resultà molt emotiu.

L'acte fou presentat per Xesca Cañellas, membre de l'OCB a Valldemossa.

El pianista Xavier Mut ens va

deleitar amb següent programa:

Preludi i Fuga BWV 866	J. S. Bach
Balada op 23 en sol m	F. Chopin
Almeria	I. Albéniz
Estudi op 8 núm. 12	A. Scriabine
Estudi op 39 núm 1	S. Rachmaninoff

Tot i agraïnt els aplaudiments rebuts, Xavier Mut, ens va obsequiar amb l'Estudi núm. 3 de F. Chopin.

Seguidament pujaren a l'escenari tots els que havien de participar al recital poètic:

Mónica Pérez Ripoll, membre jove del Grup de Teatre Joves de Valldemossa, la qual va llegir un poema molt adient, *Per a una música de Chopin* de J.M.LL.

Francisco Boscana Ripoll, president de l'Associació de Joves de Valldemossa, va llegir, *Paisatge amb clarinet* de J.M.LL.

Gabriel Janer Manila, escriptor i amic del poeta va llegir una selecció de poemes de J.M.LL. com si fos un passeig per la seva obra.

Nils Burwitz, artista pintor, llegint un poema, traducció de Josep M. Llompart, del poeta francès Paul Éluart.

Philp Carr. Fotografia de Xesca Cañellas.

D'esquerra a dreta: Antònia Serrano, Joana Serra de Gayeta, Cèlia Riba, Joan Muntaner, Toni Mir i Miquel Ripoll. Fotografia de Nicolau Cañellas.

Tonina Ferrer, Vicenç Morey, Tuti Mayol, Toni Cerdà i Xisca Pastor. Fotografia de Nicolau Cañellas.

Rafel Bordoy Pomar, poeta, va llegir un poema seu primer premi de La Pau de Castellitx. Per cert que Josep M. Llompart formava part del jurat que l'hi atorgà.

Pere Bru Serrano, poeta, li dedicà un poema molt sentit que escrigué per a l'ocasió el qual us oferim unes ratlles més avall.

Clogué l'acte Joana Serra de Gayeta, escriptora i amiga de la família Llompart-Viñas, la qual va llegir un poema seu escrit amb tot el sentiment tres dies després de la mort del poeta. L'autora l'ha dedicat a Encarna Viñas i ha volgut que fos publicat a la nostra revista.

No podem finalitzar sense agrair

a tots i cadascun dels qui han col·laborat d'alguna manera en aquest homenatge ja que sense el seu ajud i suport no hauria estat possible.

A Josep Mª Llompart de la Peña

ON ELS ESTELS JA NO PLOREN

Quan semblà que la mel tornava agrura,
quan la Parca cregué que ens ofenia,
jo sé que -fil tallat- alliberares
tot l'aire generós de la carícia.

Quan el greuge cercava els teus batecs
mai no hi trobà resposta ressentida;
encisat per l'escalf de la fermesa,
el glaç de l'improperi s'esvaïa.

Vaig sentir la besada del consell,
on la veu és camí de valentia
que ensenya que les baules sols ofeguen
aquells qui porten dol de servilisme.

Si no saben pair la llibertat,
tremolen els penells que encara giren;
malgrat la humida terra t'engarjola,
la llengua que parlares sona lliure.

Al núvol que fecunda l'horitzó
-on vas conrant sospirs sobre catifes-,
ets amic dels estels que ja no ploren,
ets, Llompart, el camí que no vacil·la.
Gràcies, Llompart!

Pere Bru Serrano i Darder

Valldemossa, 28 de març de 1993.

Un aspecte del públic. Fotografia de Xesca Cañellas.

Palau del Rei Sanç. Xavier Mut al piano. Fotografia de Xesca Cañellas.

ADÉU, JOSEP MARIA

Ens retrobarem a les paraules dels teus llibres.

Avui, potser. Avui, ben segur,
les fulles del teu cossiòl d'aigua són musties.
Avui, ben segur, els murs de casa teva
són humits per dissimular les llàgrimes
[d'impotència.

Avui, ben segur, allò que t'enrevolta
et cerca inútilment.

Ens queden les imatges, les paraules.
Un etern somriure apacible als teus llavis
o un irat crit davant les injustícies.

Ho és, una injustícia, la teva absència.
I tu no ets aquí, per a cridar-ho.

Però nosaltres cridarem,
i ho direm ben fort, que tots ho sapin:
et serem fidels i
seràs ben viu per sempre dins nosaltres.

*Per a n'Encarna, en record i agraïment
de tantes i tantes coses.*

Joana Serra de Gayeta

Josep Maria Llompart

Biografia feta pels alumnes de setè i vuitè del C.P. Nicolau Calafat

Josep Maria va néixer a Palma, l'any 1925 i morí l'any 1993. Era poeta i assagista. Va estudiar per ser advocat a la Universitat de Barcelona. Va col·laborar en la revista *Papeles de*

Dibuix de Jaume Mayol Llobet 7è

Son Armadams, dirigida per l'escriptor Camilo José Cela. Ell en va ésser sots-director. Després va entrar a l'Editorial Moll, i poc després en va ésser assessor primer i director literari després. Entre 1969-1972 va ésser professor de literatura catalana de la facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona a Palma. Tornà a ésser professor a la Universitat de les Illes Balears. Els seus primers poemes els va recollir Manuel Sanchis Guarnier. Ha publicat *Poemes de Mondragó*. Uns dels seus poemaris són. *La terra d'Argensa; Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona; Urbanitat i cortesia i Mandràgola*.

Ell va publicar el llibre de poemes *Jerusalem*. També va publicar *La literatura moderna a les Balears; Literatura contemporànea i Retòrica i poètica*. També va traduir poesia

gallega i portuguesa al català: *Quinze poetes gallecs; Poesia galaico-portuguesa i Poesia gallega, portuguesa i brasilera moderna*.

Va ésser vice-president de Les Illes, president de l'associació i president de l'Obra Cultural Balear. Li varen donar el premi d'honor de les lletres catalanes i la creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

Va ésser una persona que mereix ésser recordada per tots, perquè tota la seva vida va fer el que ell creia millor per a defensar i promocionar la nostra llengua i cultura, a costa, a vegades de crear-se enemics. **PRENGUEM-NE EXEMPLE TOTS!**

Lectura de poemes al C.P. Nicolau Calafat

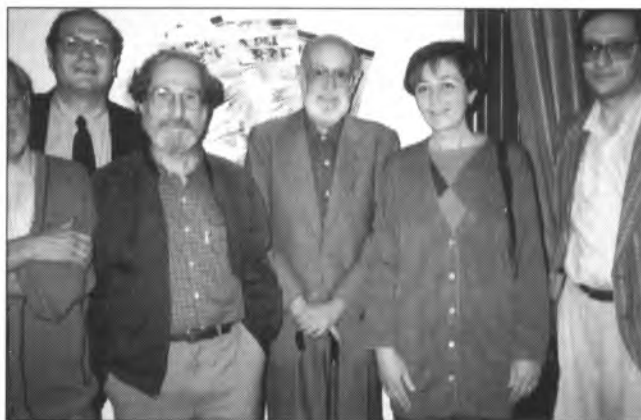
El C.P. Nicolau Calafat de Valldemossa ha participat activament en l'homenatge a Josep M. Llompart el colofó dels quals fou un recital de poemes celebrat al mateix col·legi el dia 31 de març a les 16 h amb participació de tots els cursos.

A més de les lectures de poemes, es va escoltar una cassette d'Els Valldemossa on canten *L'heura* i els alumnes de cinquè i sisè cantaren *Camí florit* amb la tonada de *Pitgen sa neu*.

Tots ho feren molt bé i va resultar un acte emotiu i entranyable del qual donam fe, ja que gràcies a l'amable invitació de les professores, la revista *Miramar* hi va ésser present.

D'esquerra a dreta: Pere Bru Serrano, Joana Serra de Gayeta, Francisco Boscana, Mónica Pérez, Gabriel Janer Manila, Nils Burwitz i Rafel Bordoy. Fotografia de Dolors Estrades

Juny de 1992. D'esquerra a dreta: Mateu Forteza, Andreu Ferrer, Pere Pavia, Josep M. Llompart, Joana Serra de Gayeta i Pere Rosselló.

CRÒNIQUES DE NA DOLORES

Amb l'Ajuntament a Porto Cristo

Dia 19 de desembre de 1992, a les 9 del matí, pujarem als autocars per anar cap al restaurant El Cruce, allà barenarem. Després visitarem les coves dels Hams. Partirem cap al Nàutic de Porto Cristo, on dinarem d'arròs amb peix, pollastre amb patates fregides i un pijama.

L'horabaixa pujarem al puig de Bonany, resarem a la verge i cantarem Sor Tomasseta. Baixarem cap a Inca on comprarem torrons i galetes i vérem betlems. Contents i satisfets pel dia passat tornarem a Valldemossa.

Dinar de germanor al Magatzem

Dia 9 de gener, l'Ajuntament convidà tots els que col·laboram a les festes del poble. Al Magatzem hi acudírem cent vint persones. El menú, molt ben guisat i presentat, fou: aperitiu, arròs brut, escaldums, ensaïmada, gelat, fruita, cafè i cigars. Tot això ben regat amb aigua, vi, cava i licors.

Com cada any, les cuineres i les cambreres voluntàries ho feren molt bé.

El batle digué unes paraules i donà les gràcies als assistents.

Antoni Mercant Morey, nou prevere

El dia 6 de gener fou ordenat prevere pel bisbe de Mallorca Antoni Mercant Morey. L'ordenació tingué lloc a la parròquia de Santa Catalina Tomàs de Palma i comptà amb una assistència multitudinària.

Quatre dies després, el 10 de gener, el nou prevere celebrà a la parròquia de Sant Bartomeu de Valldemossa la Missa Nova acompanyat per onze preveres.

El temple, adornat amb flors, plantes i llums estava ple de gom a

Fotografia de Margalida Fiol.

gom. Presidia l'acte la família d'Antoni Mercant. A l'homilia, el nou celebrant féu recompte de la seva vida tot agraïnt els ajuts rebuts.

Arribat el moment de l'ofertori, el Parado de Valldemossa ballà l'Oferta. Portaren les ofrenes familiars i amics.

Finalitzada la cerimònia, i a la plaça de l'església, joves i al·lotes del grup d'escoltes de la parròquia de Santa Catalina Tomàs repartiren coca i begudes a tots els assistents.

Que Déu ajudi n'Antoni en la tasca que ha emprès.

El fogueró de Sant Antoni

Organitzat per l'Ajuntament, dia 16 de gener, a la plaça Pública, hi hagué el tradicional fogueró. Torràrem llangonissa, botifarró i xulla fins que en tinguérem ganes.

La nit era clara i fresqueta, però escalfant-nos al caliu del fogueró i glopejant sangria ens passàrem el fred.

Antigues alumnes de la Puresa

Dia 6 de febrer, al col·legi Madre Alberta, tingué lloc una reunió d'antigues alumnes. A les 11 del matí hi hagué una missa celebrada pel P. Corpus Izquierdo, franciscà.

Després, la mare Rosa Arana va llegir les actes i els treballs duits a terme durant l'any. Es va presentar la nova junta directiva:

Presidenta: Pilar Hernández i Vicenta, Tresorera: Paquita Rullan, Secretària: Margarita Martí.

Després hi hagué un refrigeri d'allò més bo.

Fava parada a Can Perxa

Un grup de vint dones marxoses varem fer un dinar de fava parada a Can Perxa el dia 11 de febrer. Cantàrem i ballàrem per llarg i una glosadora que hi havia va fer aquesta glosa:

Amigues de sa rotllada,
una cosa vos vull dir:
m'agradat dinar aquí
amb sa taula ben parada;
i si una altra vegada
ho voleu tornar a repetir
que sigui es menjar tan fi
i tan plena sa taulada.

I ben alegres per la diada passada a Can Perxa, tornàrem a Valldemossa.

L'OCB celebra els darrers dies a Can Perxa

El dia 21 de febrer l'OCB a Valldemossa va convidar els seus socis i simpatitzants a un dinar de fava parada. Des de fa cinc anys l'OCB ha recuperat aquesta antiga

D'esquerra a dreta: Aina Rufino, Miquel Ripoll, Josep Cañellas, Antònia Serrano, Antònia Calafat, Dolors Estrades i Antònia Calafat. Fotografia de Gabriel Català.

tradició: dinar de fava parada el dijous llarder a les possessions valldemosines. Per raons òbvies, ha traslladat el dia al darrer diumenge de carnaval.

Els nostres amics Gabriel Català i Aina Rufino ens deixaren Can Perxa per fer hi la festa.

Un grup ben nombrós, dirigit per Benigne Palos, va fer una excursió abans de dinar, i els altres arribaren en petits grups.

La fava parada fou excel·lent i l'aportació de coques i begudes dels assistents, abundant. La greixonera de porc que féu Joana Serra de Gayeta, boníssima.

Acabat el dinar férem un cafetè i armàrem una festeta a la clastra de Can Perxa. No hi mancà res. Balls, cançons, jocs infantils, gloses... Dos glosadors ben coneguts: Pere Gil i Miquel Julià Prohens participaren amb part de la seva obra.

Per cert, que Miquel Julià va dedicar aquestes gloses a la revista *Miramar*:

Miramar de Valldemossa
polida com un ramell,
ben feta com un anell

al dit d'una bella mossa,
m'ha encantat... I no és de pell!
Jo parl clar, em trec es capell.
Són un grup de meravella,
m'ho havien dit i ara ho veig.
Sou com la feinera abella,
com el pagès amb la rella
que omple de maina el safareig.

Presentació del llibre *Camins*

El dimecres dia 24 de febrer a les 7 del vespre, a la sala d'actes del claustre de Sant Antoniet, hi hagué la presentació del llibre de Josep Maria Llompart *Camins*, d'Editorial Cort.

Presidiren l'acte i parlaren de l'autor i la seva obra: Joana Serra de Gayeta, Aina Moll i Toni Mir.

Llegiren poemes de *Camins*: Josep M. Llompart (vídeo), Tonina Ferrer, Aina Llompart, Carme Llompart, David Martínez Moll i Laura Martínez Moll.

«La dona i el seu present»

Les dones de Valldemossa varen tenir una representació dels seus treballs a l'exposició que tingué lloc a l'Ifebal.

Fotografia
d'Antònia
Serrano.

D'es-
querra a
dreta:
Francis-
ca Pons
Mayol,
Catita
Estaràs,
Catalina
Colom,
Maria
Mercanti
Daniel
Esteban.
Fotografia
de Dolors
Estaràs.

Fotografia
de Catita
Estaràs.

El dia 5 de març Rosa Estaràs, presidenta de la Comissió Interdepartamental de la Dona, va inaugurar la mostra. Després va parlar Gabriel Cañellas, el qual va rompre una llança a favor de la dona.

Les dones valldemossines exposaren els seus treballs manuals (ceràmica, ganxet, brodats, calça...) i intel·lectuals (articles, dibuixos, fotografies i col·laboracions diverses a la revista *Miramar*).

A l'acte de cloenda hi actuà el Parado de Valldemossa.

Classes de cuina a la Pizzeria Vesubio

Dia 6 de març han començat un seguit de vuit classes de cuina a la Pizzeria Vasubio. Daniel Esteban serà el professor.

El primer dia hi acudiren trenta-tres persones, les quals no perderen cap detall. Quan el menú és cuit ens ho menjam i podeu creure que sempre és superior.

A matances amb Sa Nostra

Dia 18 de març, organitzada per Sa Nostra, vàrem fer una excursió de matances. Partírem de Valldemossa a les 9 cap a Manacor i arribàrem a Sa Gruta a les 11. El temps que berenàvem de coca amb verdura i peix mataren el porc. Anàrem cap a Artà, poble amb 5.954 habitants, passàrem per Son Carrió (250 hab.), el qual no té ajuntament i pertany a Sant Llorenç (4.360 hab.). Passàrem també prop de na Penyal, muntanya de Son Servera (9.756 hab.) i per s'Illot.

A les tres dinàvem d'arròs de matances, frit de porc i un pijama. Després de dinar ens feren el present (un botifarró i una llangonissa) i férem una volta per veure la mar. A les cinc partírem cap a Valldemossa, on arribàrem sans i estalvis a les set del vespre.

Dolors Estrades Calafat

Racó del jovent

Ja han fet 18 anys

Mireia Estaràs Pieroni (6 de gener)

Margarita Timoner Rullan (14 de gener)

Ninona Mayol Llobet (12 de març)

Patrick-Nicolas Peters (29 de març)

Margarita Timoner Rullan.

"PREMIS SA NOSTRA"

El mes de febrer foren lliurats els premis de la campanya MATRÍCULA 92/93 que atorga "SA NOSTRA" entre els estudiants que tremeten la seva matriculació a la UIB a través d'aquesta entitat.

Aquest any ha resultat premiat amb un dels tres primers premis -equip informàtic- Miquel Pastor Torres, col·laborador d'aquesta revista, al qual veim a la fotografia amb els altres dos guanyadors i Miquel Pascual, cap de Comunicacions de "SA NOSTRA" al moment del lliurament.

Fotografia de Miquel Pasqual de l'ULTIMA HORA.

El cartell del XVè. Campionat d'Espanya de Kendo celebrat a Palma el mes de març d'enguany és obra d'Alex Burwitz. Per cert que l'equip de Balears ha estat el Campió.

L'Associació de Joves de Vall-demossa ha posat en marxa un servei mensual de recollida de paper per a reciclar. Ens alegra molt aquesta tasca tan positiva que han empresa.

El darrer dissabte de carnaval, l'AJV va organitzar un concurs i un ball de desfressos al Magatzem. Varen comptar amb gran participació d'assistència. El jurat compost per Maria Teresa Ripoll, Antònia Dastrop, Miquel Boscana, Pere Joan Juan i Maria Torres Mas va atorgar els premis molt acertadament.

La llista de guanyadors no la tenim però us oferim un parell de fotografies.

A dalt: Primer premi grup. Fotografia de Mag Boscana.

Al centre: Segon premi grup. Fotografia de Mag Boscana.

A baix: Magdalena Lladó, Joan Lladó i Marc Lladó. Fotografia de Joan Lladó.

IMATGES D'ANTANY

El dia 19 de març de 1948 Valldemossa va estar de festa, el bisbe de Mallorca vingué a la nostra vila per tal de beneir les noves campanes. D'aquest esdeveniment en tenim la constància fotogràfica que us oferim.

A l'entrada a la plaça de l'església dues fileres de jovenetes engalanades a la manera antiga. Fotografia arxiu de Catalina Balle.

Davant el portal major de l'església de Sant Bartomeu les autoritats civils i religioses, pagesetes i el poble esperen l'arribada del bisbe. Fotografia arxiu d'Antònia Darder.

El bisbe i la comitiva al seu pas pel carrer Uetam. Fotografia arxiu de Maria Mas.

En el número 13 d'aquesta revista us parlarem de la vinguda de la Mare de Déu de Lluc a Valldemossa l'any 1949. Aquesta fotografia correspon al moment de passar pel pont de la Tornera les carrosses que acomiadaven la Verge de Lluc. Fotografia arxiu de Catalina Balle.

NOTÍCIES

OBITUARI

- El passat mes de desembre va morir Miquel Marquès Coll, de Sóller, el qual era el president d'honor de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, segons acord de la trobada a Deià del 22 de juny de 1980.

- Dia 16 de gener va morir a Palma el pare Josep Nicolau Bauçà, missioner dels Sagrats Cors. Va col·laborar amb articles a la revista *Miramar*, el darrer dels quals publicam en aquest número.

- Josep Maria Llompart de la Peña morí sobtadament a Palma el dia 28 de gener. Valldemossa li ha dedicat un homenatge pòstum.

- Dia 5 de febrer moria a Palma el canonge Guillem Fiol Colom. Tenia 75 anys i havia viscut amb generositat i alegria la seva vocació sacerdotal. Entre altres coses, fou col·laborador de la revista *Miramar*.

GUILLEM FIOI

Guillem Fiol nasqué a Palma per circumstàncies especials l'any 1918, de pares valldemossins.

Des de petit sa mare li inculcà l'amor a Déu i als homes, que ell sabé acceptar com si fos un do de Déu.

Estudià al Seminari de Mallorca,

i fou ordenat prevere el dia 21 de setembre de 1940. Fou vicari de Sóller, ecònom de Deià, rector referent de ses Salines, posteriorment fou nomenat prefecte de disciplina i professor del Seminari, i ostentà, per oposició, la càtedra de Física, Química i Biologia.

En la mateixa data fou nomenat capellà del col·legi de les mares Escolàpies i posteriorment, visitador de les religioses Terciàries de Sant Agustí.

En març de 1958 es formava el Secretariat Diocesà de Ràdio, i rebé el juny de 1959 l'encàrrec de muntar l'emissora diocesana, que s'inaugurà el dia 7 de desembre de 1959, i el nomenaren director, càrrec que va exercir amb un encert extraordinari fins l'any 1966.

Aquest mateix any fou nomenat vicari general de la diòcesi de Mallorca, càrrec que ocupà fins l'any 1976.

En 1975 fou nomenat canonge de la Seu de Mallorca.

Presidí la Comissió Diocesana.

Ràdio Popular, una etapa més en la seva vida

El que va començar en un petit local del vell seminari de Palma, com una llavor que ell sabé sembrar amb amor, ha anat creixent fins a ocupar

un lloc molt important en l'audiència de les Illes.

Però la tasca no fou fàcil: era rompre un monopoli de les ones, a les Balears, patrimoni d'altres emissores.

El seu amor per la música, els coneixements i l'afecció per la tècnica feren que abocàs totes les seves il·lusions en una tasca que a poc a poc el va fer guanyar terreny entre els oïdors fins a posar els fonaments del que és avui la COPE, Ràdio Popular de Mallorca.

La història s'ocupa de contar fets de gent important, però moltes vegades les grans gestes es redueixen a complir la tasca quotidiana, més o menys important, amb honestat i dedicació.

Guillem Fiol Colom fou, per a tots els que tinguérem l'honor i el goig d'esser amics seus, un gran home i un gran sacerdot.

Va fer moltes coses i podem dir amb sinceritat que tot ho va fer bé, sols ens resta dir que donam gràcies a Déu pel do que suposa haver-se creuat en la nostra vida la vida de Guillem Fiol.

Maria Darder Jofre

Guillem Fiol l'any 1984. Fotografia: arxiu de Margalida Morey.

Guillem Fiol a Ràdio Popular. Fotografia de Maria Darder.

Marina i Nils Burwitz amb Raimon al sopar dels Premis 31 de Desembre. Fotografia de Miquel Massutí.

VI PREMIS 31 DE DESEMBRE

En el decurs d'un sopar multitudinari al Casino de Mallorca i coincidint amb el XXX aniversari de l'OCB i l'homenatge a Josep Maria Llompart, es varen lliurar els VIès. PREMIS 31 DE DESEMBRE. Nils Burwitz fou l'artista que va crear el cartell d'aquest any amb gran encert. Els premiats són els següents:

Premi Bartomeu Rosselló-Pòrcel per a *Maria del la Pau Janer*.

Premi Miquel dels Sants Oliver per a *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional (1917-1923)*, d'Isabel Peñarubia.

Premi Emili Darder per al *Seminari de Didàctica de Català ICE-CENC*.

Premi Francesc de Borja Moll per al *Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca*.

Premi Gabriel Alomar per a *Un horitzó per a la llengua. Aspectes de la planificació Lingüística* d'Isidor Marí.

Premi Bartomeu Oliver a la col·lecció «Quaderns de Folklore».

Foren distingits per l'OCB Josep Melià; Miquel Marquès i Coll, mort recentment, i Miquel Dolç.

A l'abeurador de Valldemossa Nils Burwitz bateja per immersió el cartell dels Premis 31 de Desembre. Fotografia de Miquel Massutí.

Homenatge
a Josep M. Llompart

18
X
92
(NB)

LA BALENGUERA

Lletra: Joan Alcover i Maspons

Música: Amadeu Vives

La Balenguera misteriosa,
com una aranya d'art subtil,
buida que buida sa filosa,
de nostra vida treu el fil.
Com una parca bé cavil·la
teixint la tela per demà.

La Balenguera fila, fila,
la Balenguera, filarà.

Girant la ullada cap enrera
guaita les ombres de l'avior,
i de la nova primavera
sap on s'amaga la llavor.
Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar.

Quan la parella ve de nocces
ja veu i compta sos minyons:
veu com davallen a les fosses
els que ara viuen d'il·lusions,
els que a la plaça de la vila
surten a riure i a cantar.

Bellugant l'aspi, el fil capdella
i de la pàtria la visió
fa bategar son cor de vella
sota la sarja del gipó.
Dins la profunda nit tranquil·la
destria l'auba que vindrà.

De tradicions i d'esperances
tix la senyera pel jovent
com qui fa un vel de nuiances
amb caballeres d'or i argent;
de la infantesa qui s'enfila,
de la vellura qui se'n va.

La Balenguera fila, fila,
la Balenguera, filarà.

Raimon vist per Nils Burwitz.

PREMIS PREMSA FORANA DE MALLORCA '92

Els Premis Premsa Forana de Mallorca '92, patrocinats per Sa Nostra, foren atorgats de la manera següent:

Premi Llevant a Pere Josep Calafat i Vich de *Coa Negra* de Santa Maria del Camí.

Premi Migjorn a Francesc Canuto Bauzà de *Mel i Sucre* de Sant Joan.

Premi Ponent a Miquel Cardell Santandreu de *Llucmajor de Pinte en Ample*.

Premi Tramuntana a la revista *Ressò* de Campos.

Ordenació i Catalogació de l'Hermeroteca a Rafel Bordoy Pomar.

A proposta de la revista *Artà* rebé una menció honorífica Llorenç Terrassa, «Es Porqueret de sa Pellissa».

I JORNADES DE CULTURA POPULAR A LES BALEARS

Els dies 8 i 10 de gener tingueren lloc a Muro les I Jornades de Cultura Popular. El nostre amic Josep Coll Bardolet, gran coneixedor del folklore mallorquí, hi prengué part i fou molt aplaudit.

ENCONTRE DE DOCTORS EUROPEUS A MIRAMAR

El comitè d'informàtica de l'International Commission Occupational Health, ens assessor de l'ONU i de la CEE, es reuní a la bella possessió de Miramar, el 16 de gener, amb la finalitat d'unificar criteris per a la normalització de les targetes de salut electròniques. El Dr. José M. Sevilla, president de l'esmentat comitè, i els Drs. Robin J. Hopkins, d'Anglaterra; Gunnar Klein, de Suècia; Marc Broucqsaault i François Mennerat de França; Walter Ziegler de Suïssa, i Manuel Morán, d'Espanya, es tornaran a reunir per tal de continuar els treballs d'estandarització de les targetes de salut, tasca complicada ja que a més de les diferències existents entre les tècniques

electròniques de cada país, s'hi afegeixen les diferents legislacions respecta al tractament confidencial de les dades personals dels pacients.

«Motius nous i vells de col·laboració. Nacionalisme i economia»

Sota aquest títol, Jordi Pujol i Solel va fer una conferència al Teatre Principal de Palma el dia 18 de gener. Fou tot un esdeveniment amb una assistència multitudinària i la intervenció del president de la Generalitat de Catalunya fou molt aplaudida.

TONI GUASP

El pintor Toni Guasp ha exposat a la galeria d'art Jandro un total de vint-i-vuit acrílics sota el títol genèric «Suggerències».

Toni Guasp és un pintor jove, trenta-un anys, que ens presenta una pintura avantguardista, amb una escala de tons fascinants i, com no, suggerents.

TAULA RODONA SOBRE L'EMIGRACIÓ

El dia 5 de febrer, amb motiu de la presentació del número 14 de la revista *Miramar*, que conté el III Plec de Cultura Popular, aquesta vegada dedicat a l'emigració, tingué lloc una interessant taula rodona sobre aquest tema a l'Ajuntament Vell de Valldemossa. La taula estava formada per Toni Boscana, Joan Buades, Andreu Jaume, Sebastià Serra i Antònia Serrano, hi actuava de moderador Toni Colom. Rafael Estaràs s'encarregava del so. Tant l'exposició dels

D'esquerra a dreta: Toni Colom, Toni Boscana, Antònia Serrano, Sebastià Serra, Joan Buades, Andreu Jaume i Rafael Estaràs. Fotografia de Xesca Cañellas.

participants a la taula com el diàleg entre aquests i el públic fou interessant i fluid. El tema és apassionant, si pensam que Valldemossa va esser un

poble amb un nivell alt d'emigració.

El diari *Ultima Hora* del dia 6 de febrer va dedicar quasi una pàgina i dues fotografies a la revista *Miramar*,

explicant el contingut del III Plec de Cultura Popular.

A la revista *Miramar* han arribat moltes felicitacions per aquest docu-

AMB LA MATEIXA FREQUÈNCIA!

A Menorca i a les Pitiüses

Les entitats signants instem el Govern central a respectar les mateixes freqüències que des de fa anys permeten la recepció de les televisions autonòmiques de Catalunya i de València a Menorca, Eivissa i Formentera, on gaudeixen de gran acceptació. Aquests canals són una eina d'acostament i coneixement mutu amb aquells dos països, amb els quals compartim història, llengua i cultura, i moltes altres característiques com a països mediterranis. Qualsevol altra "solució imposada" causaria greus perjudicis i seria vista com un menyspreu a la iniciativa social i als drets dels ciutadans.

Ofrem el nostre màxim suport a aquesta justa reclamació dels menorquins, eivissencs i formenterers, amb els quals compartim en aquests moments històrics un projecte nacional comú de recuperació de l'autogovern, iniciat a partir de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia vigent. Ens comprometem a promoure una relació fluida a tots els nivells (econòmic, social, lúdic, informatiu, cultural...) entre les nostres illes i demanem a les institucions que estimulin i afavoresquin aquesta col·laboració.

Reclamem, finalment que urgentíssimament es trobi una via per a un model propi de RTV autonòmica balear, peça essencial de la construcció del nostre país; que es garanteixi la recepció del senyal adifoniu en condicions òptimes de les ràdios i televisions en català, i sobretot del Canal 9, i que es legalitzin formalment les freqüències emprades per a aquesta recepció, cosa que ja passa d'hora; que es doni tot el suport necessari a les emissores de ràdio i TV d'àmbit local i comarcal, que jugaran un paper importantíssim en la vertebració social, cultural i nacional del nostre poble. A la consecució d'aquests objectius dedicarem els nostres millors esforços.

Obra Cultural Balear i les seves 20 delegacions, Universitat de les Illes Balears (Consell Executiu), Premsa Forana de Mallorca, Bisbat de Mallorca, CCOO, PIMEC, Confederació d'Associacions de Pares d'Alumnes (COAPAL), Federació d'ARV de Palma, Federació de TV locals de Mallorca, GOR, Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes Balears (STEL), Grup d'Esplai de Mallorca (GOEM), Santuari de Lloc, Club Pollença, Consell de la Joventut de les Illes Balears, Escola d'Esplai de les Illes, Escola Municipal de Mallorca de Músicor, Fundació Joan Amengual i Pericó de Campanet, Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, Associació Festival Chopin de Valldemossa, Associació d'Educació d'Adults de Mallorca, Associació El Mirall, Associació Amics de la Glossa, Associació de Periodistes de les Balears, Associació Educativa de les Illes Balears, Centre de Professors de Palma (CEP), Gremi de Llibreters de Mallorca, Grup de Drets Humans de Mallorca, Grup Blanquerna, Justícia i Pau, Monestir de la Reial, Moviment d'Escoles Mallorquines, Moviment Escolta i Gaiatge de Mallorca, Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller, Societat Balear d'Educació Ambiental, Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Mallorca, Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres, Associació Voltor.

ment, la qual cosa ens encoratja prou: l'equip de redacció estudia la possibilitat de dedicar el proper Plec de Cultura Popular a ampliar aquest tema.

LA VEU DELS NOSTRES POETES I GLOSADORS

La mare abadessa i la comunitat del monestir de Sant Daniel de Girona han enviat aquesta felicitació per a Josep Coll Bardolet.

ANIVERSARI

A J. Coll Bardolet

Arribem tard, p'rò venim a la festa.
Endins, copsem en vós el do de Déu:
Sou generós, ens doneu la ginesta
color de foc, i la puresa de la neu.

Mirant la mar, s'hi gronxen veles blanques,
dansen les barques, les mou el vent suau,
i el viu color que brolla de les branques
alegra el cor, dóna fermesa i pau.

Viviu el verd del camp i el cim blavós,
plasmeu l'airoso dansa amb vigoria,
i al cel, juguen rosat i gris cendrós,

Amb cor vibrant s'eleven els dansaires
i vós els contempleu embadalit.
La nostra flor us arriba des dels aires.

Per molts anys!

M. Caterina i Comunitat

ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA GLOSA

El dia 19 de febrer es lliuraren els premis del II Concurs de Gloses patrocinat pel diari *Ultima Hora* en el decurs d'un sopar glosat al restaurant Nou Güell. Us oferim les cinc gloses premiades.

Primer premi:

ES MOTLLE DE FER GLOSES

Bravejant de glosador,
em demanaren un dia
quines coses mesclaria
per compondre una cançó.
Per un glosat ben rodó
no necessit massa coses,
en això com manco hi poses
surt es treball més condret;
vet aquí es meu secret
que jo tenc per fer ses gloses:

Perquè resulti polida
sa glosa, és primordial
donar-li to musical
i no passar-la de mida,
sa rima ben enllestida,
es mot ben espinzellat,
i una mica de picat
és s'element que li manca
i si dóna un poc de branca
resta complet es glosat.

Rafel Bordoy Pomar

Segon premi:

SANT ANTONI, ABAT

Sant Antoni de Viana,
dia dasset de gener...
¿Però què dantres té
el sant ermita amb sotana
que tothom el recomana
tant per fer com per desfer?
Que si s'ase té una vesprer,
que si es fill és a l'Havana,
que sa dona nos engana...
Sí, senyors, això també!,
encara que sigui afer
on cap sant del cel s'hi engrana:
que si sa dona t'engana
dia dasset de gener,
o tots es dies o, bé,
tal volta cada setmana,
la raó senzilla i plana,

és que, mal figueraler!,
tu no li umpls es paner
cada pic que t'ho demana.

Josep Maria Casasayas Truyols

Tercer premi:

SANT JOAN BAPTISTA

Fill de pare empès en anys
i de mare mig baciva,
n'ha fet gastar de saliva
Sant Joan, a props i estranys!
I ningú no li plany guanyys
a un sant tan simpaticot,
pastor amb pallissa i garrot
que, essent cosí de Jesús,
per evitar un mal refús
se'n pujà al cel amb un xot.

SANTA GROSSA DE NADAL

Emperò quina mania,
Santa Grossa de Nadal,
que no està en es santoral
i tothom reverencia!
Bona i ningú no se'n fia,
es desfà de deu en deu,
no té nom però té preu,
cada any cau però s'aguanta,
no surt si un nin no la canta
i a qui li toca la treu!

Josep Maria Casasayas Truyols

Quart premi

TRUC

Jugant amb una «granera»
volen plomar «passarells»,
fer rues en es clatells
sense treure sa cartera.
Si fas cara de gelera
diuen, de tu, que ets «roquer».
Mes faran un gran fester

quan te mostrin, pegant crit,
que són trenta-cinc d'envit
i et fan es cantó malbé.
De senyes se'n fan un munt:
celles alçades, «ullets»,
són «amos» i «boverets»
que sempre tenen a punt.
Amb so joc quasi difunt
ja t'hi posen en remull.
Si te fan «truc» i dius «vull»
-amb fisconada que clava-
no sé què diuen de «fava»,
no sé què diuen d'un «ull».

Pere Bru Serrano Darder

Cinquè premi:

ELS GUERRERS DE LA FLOR

L'arena té un to grisenc,
els arbres han emigrat,
lluny és el mite d'es Trenc
tot és sòl urbanitzat.

La mar plora els seus peixos,
la muntanya els seus conills,
els boscs no són els mateixos.
Què rebran els nostres fills?
La pesseta jo no és rossa
però enamora igual
i segueix cavant la fossa
per al medi natural.

Els guanyadors, Pere Gil, i tres membres de la Junta Directiva. Fotografia de Julián Aguirre.

La batalla està servida,
només falten uns guerrers:
els de la flor de la vida,
no els de l'oblit i els doblers.

Miquel Forteza Fuster

L'Associació d'Amics de la Glosa ja té data per celebrar la I Gran Diada de la Glosa. Serà el dia 24 d'abril a Inca. Els actes seran nombrosos i variats.

El butlletí número 7 de l'Associació d'Amics de la Glosa repro-

dueix un article de Dolors Estrades Calafat aparegut al número 6 de la revista *Miramar*, titulat «Perquè vaig arreplegar gloses».

LLIBRES I REVISTES

La revista *Miramar* ha rebut dues invitacions per a la presentació de dos llibres. L'editorial Menjaments ens ha convidat a la presentació del llibre *Iniciació a la morfologia catalana* de Gabriel Seguí i l'editorial Cort ens ha convidat per a la presentació del llibre *Camins* de Josep M. Llompart.

PANADERIA
Y
PASTELERIA

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA

PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

LlibresTítol: *Camins*

Autor: Josep M. Llompart

Edita: Edicions Cort

Col·lecció: Vell Marí

La suggestió del camí és una constant en l'obra poètica de Josep M. Llompart. El camí cap a Jerusalem, cap a l'ideal, cap a aquell llumeneret blau que sempre veim allà enfora.

En aquest llibre ha recollit uns poemes, alguns ja publicats, altres inèdits, que giren precisament al voltant d'aquest tema. Escrits en to lleuger, de cançó, els dedica als adolescents del nostre país.

Títol: *Iniciació a la morfosintaxi catalana*

Autor: Gabriel Seguí i Trobat

Edita: Edicions Documenta Balear

Col·lecció: Menjavents

El present manual és una introducció clara, pràctica i globalitzant a la morfosintaxi catalana a nivell superior, tant per a professors com per a alumnes avançats que vulguin perfeccionar els seus coneixements sobre la matèria.

L'autor és professor de llengua de l'OCB i cap de correctors de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*.

L'obra posa un especial esment al dialecte de Mallorca, a les característiques essencials i als elements

diferenciadors comparats amb els altres dialectes catalans.

Títol: *La pervivència del Rei En Jaume*

Autors: Antoni J. Quintana i Rosa M. Calafat

Edita: Edicions Documenta Balear

Col·lecció: Menjavents

Els autors fan servir el sermó de la Conquesta de l'any 1644, inèdit fins ara, per estudiar la llengua del segle XVII i la transmissió oral de la història de la Conquesta de Mallorca.

Revistes:*Estudis Baleàrics*, 44-45

Homenatge a Josep M. Llompart

Editat per la Conselleria de Cultura Educació i Esports del Govern Balear, vint-i-dos col·laboradors -Joan Miralles i Monserrat, Gabriel Janer Manila, David Ginard i Féron, Catalina M. Sala i Barceló, Francesc Moll, Joan A. Mesquida, Antoni Nadal, Margalida Pons, Pere Rosselló Bover, Lluís Alpera, Josep M. Sala-Valldaura, Vicent Salvador, M. del Carme Bosch, Gabriel Seguí i Trobat, M. A. Perelló, A. Sabater, P. Santandreu, F. Sureda, Jaume Guiscafrè Danús, J. F. Llorens, Jaume Pomar i Joan Alegret -han fet un acurat estudi sobre el recentment desaparegut Josep M. Llompart.

L'ALGUER

Entre totes les revistes que rebem, *L'Alguer* és la que ens arriba de més lluny, però la sentim ben prop perquè la fa l'Obra Cultural de l'Alguer. Per ella ens hem assabentat que Carles Sechi, bon amic nostre, ja no és el president de l'Obra Cultural de l'Alguer. La revista *Miramar* vol felicitar la nova junta directiva: president, Pere Lluís Alvau; vicepresidenta, Antonnietta Peana; secretari general, Josep Sotgiu; i tresorer, Vito Loi.

MEL I SUCRE

La revista Mel i Sucre de Sant Joan ha tret el número 150. Creim que és aquesta una xifra ben considerable i donam l'enhorabona a tots els que la fan possible.

PISSARRA

La revista d'ensenyament de les Illes, Pissarra, que edita STEI ha dedicat el seu número 65 a homenatjar Josep M. Llompart.

PORTULA

Llegim a la revista *Pòrtula* que han recullit la notícia de l'homenatge que retérem a Josep Coll Bardolet. En un altre número es fan ressò de la semblança que férem d'Andreu Bestard.

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Credit

REFLEXIONS SOBRE EL DESE ÀNIVERSARI DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

Trobar-nos davant el desè aniversari de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears és un esdeveniment molt notable dins la nostra història política. Al marge del grau d'entusiasme o de crítica que ens inspira el tipus d'estatut de què disposam o del model d'autonomia que hem sabut desenvolupar, allò cert és que ens cal de ser profundament conscients del que ha representat fins a hores d'ara l'autonomia.

És prou cert que l'actual és la primera vegada que les Illes Balears s'han posat d'acord per tal de viure i conviure dins el mateix marc d'autonomia política. La de l'any 1931 va resultar un fracàs i mai no arribà a néixer. Però les èpoques d'interdependència política i institucional són prou abundants a les pàgines de la història. Des dels temps del Regne de Mallorca fins a la més recent etapa de la Diputació Provincial, de caràcter administratiu, les Illes Balears han conegut i practicat diferents models de convivència institucional i política, aplegant totes les illes entre sí. Cadascun ha donat millors o pitjors fruits, segons l'època i les circumstàncies històriques. Però la present crec que és la més estimable de totes. Diverses són les raons, que tot seguit resumesc.

Amb caràcter general esmentaré les raons conceptuals que així m'ho fan

veure, com ara el fet de ser la nostra una autonomia basada en la democràcia representativa i plural. També és important l'existència d'un parlament com a poder legislatiu format per sufragi universal -un valor polític que vull subratllar-, per últim, d'un govern políticament responsable davant la cambra.

Aquestes característiques institucionals són de primer ordre, i sens dubte determinen una qualitat política ben notable i que no trobam a cap altre experiment d'interrelació a les Illes en altres èpoques històriques. Això és, per tant, privatiu del moment actual.

Ara bé, amb caràcter específic, el sistema polític i autonòmic que tenim ha permès que, per primera vegada, les anomenades part forana, ciutat i illes menors visquin políticament sense recels, tot col·laborant obertament en un mateix projecte d'autogovern i autonomia. La ideologia dels grups polítics és el factor que determina els moviments d'opinió, però de cap manera la procedència territorial dels representants polítics. En conseqüència, hem superat, a la fi, dins la nostra història, els enfrontaments territorials.

Des del punt de vista de la història social i de relacions humanes, aquest període de deu anys ha demostrat que la

convivència és possible a les Illes Balears, sense haver de renunciar a la personalitat de cada illa o de cadascun dels pobles de l'arxipèlag.

Aquest aspecte el consider tan transcendent que per ell mateix justifica l'experiència autonòmica. Tanmateix, però, també ens ha de donar força per avançar en aquest camí de l'autonomia perquè no ha assolit, ni molt manco, les cotes desitjables.

No cal allargar ara aquest article en relació als dèficits estatutaris, però és oportú recordar que no renunciem a una millora competencial ni tampoc d'arribar a gaudir d'un model de finançació autonòmica més perfeccionat que l'actual. Al·ludesc al sistema dels concerts econòmics. A més a més, per últim, ens hem d'imposar l'obligació parlamentària d'aconseguir el reforçament autonòmic i competencial dels consells insulars, que representen el segon esglaió del repartiment del poder autonòmic a les Illes Balears. Això està per fer, i bo serà que comencem per reconèixer-ho com a reptes de resposta pròxima.

EL PRESIDENT DEL PARLAMENT
Cristòfol Soler i Cladera
Febrer del 1993

PLAÇA RAMON LLULL, 4
Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

Si voleu enquadrar *Miramar*, basta que ens ho digueu, nosaltres ens en cuidarem i la revista us regalarà una làmina per a la portada.

EXCURSIONISME

SA BOMBARDA (9538 m.) pes Ganxo

Fotografia de Gabriel Català.

Fotografia de Joana Cruellas.

El dia d'avui sense ésser dolent, no és del tipus que fa exclamar "Caram, quin dia!" Una engronyadora calitja s'esten per tot el pla de Ciutat, la qual cosa fa suposar que la visibilitat no serà gaire bona.

Organitzada l'excursió d'avui per l'OCB a Valldemossa, l'objectiu és pujar a sa Bombarda (mola de Son Pacs) pel Ganxo, essent el punt de reunió s'Estret.

A l'hora convinguda (9,30 am) i amb puntualitat teutona van arribant tots els components de l'excursió: Jeroni Calafell i Antònia Calafat, un matrimoni alemany, Joana Cruellas Francisca Tous, Miquel Ripoll i Antònia Calafat, Magdalena Salvà, Margalida Calafat, Biel Català i Aina Rufino, Andreu Ferrer, Pep Jiménez i Pilar Serrano, Sebastià Serrano i Maria Torres, Pere Bru Serrano, Josep Antoni Serrano i Beatrice Goecker, Joan Miquel Torres, Isabel Serrano, Jaume Moyà i el que això vos conta

Reunida l'expedició, iniciam la pujada cap es Ganxo, submergint-nos per l'espès i ombrívol bosc d'en Gotzo. Malgrat la forta empitada que tenim davant, tothom puja amb una excel·lent

moral, fent una inqüestionable demostració de bona forma física.

En es Ganxo, un petit replà provocat per una marjadeta, feim una curta aturada per recuperar el ritme normal del cor i fer unes fotografies per a la posteritat i deixar ben palès que s'ha superat un coster empinat de debò.

Seguim pujant fins a trobar un camí de carro que seguirem també cap amunt. Quan aquest s'acaba continuam per un caminó molt fressat pel qual assolim la paret de Son Pacs que salvam per situar-nos devora el coll d'en Guardià.

Des d'aquí a sa Bombarda hi anam fora camí, la qual cosa h0 fa una mica més complicat.

Sa Bombarda és un excepcional mirador natural, des del qual es domina una àmplia visió panoràmica. Avui la calitja no ens ha donat cap facilitat.

Malgrat tot podem contemplar una vegada més l'entranyable i encisadora Valldemossa i la seva vall. Des d'aquí i als nostres peus dominam Son Matge, Son Brondo, Son Salvat, Son Calafat, Son Morro i una mica més lluny sa Baduia, Son Verí, Son Puig i Son Pacs. Magnífic!

Tothom es veu content i feliç, potser perquè el pensament el tenen ensaborint la temptadora fava parada i pastissos que els esperen per dinar a can Perxa. Dissortadament jo no hi podré prendre part, tinc un malalt a casa; així que deix el comentari a càrrec d'un dels afortunats que s'hi arremolinaran.

La tornada la feim per la mateixa ruta emprada a l'anada fins assolir el camí de carro que hem trobat a la pujada. Aquest de davallada no presenta cap dificultat. Ja molt avall i mitjantçant una drecera visitam Son Matge per gentilesa d'en Biel Català i la seva dona, envaint-los la cisterna per gaudir de la frescor de la seva aigua.

Ja per carretera ens reintegrem a s'Estret, on hem deixat els cotxes, tancant així el circuit de la volta d'avui.

Pens que tots els qui han fet l'excursió, pel seu comportament propi de gent de muntanya experimentada, es mereixen la qualificació de muntanyecs de primera. Sí senyor!

21.2.93

Benigne Palos

TENNIS

I TORNEIG SOCIAL DE L'ATV NADAL 92

Aqueix torneig ha estat el que ha comptat amb més participació i s'ha celebrat en diverses modalitats. Els guanyadors han estat els següents:

Alevins (guanyador Enrique Compte); Infants (guanyador Tolo Morey); Sèniors, en aquesta categoria hi prengueren part també els Infants, (guanyador Marc Marco); Dames (guanyadora) June Bibiloni; Mixtes (guanyadors la parella formada per Maria Bibiloni-Felix Marco); Dobles Sèniors (guanyadors Juan Ripoll-Antonio Gallego) Dobles Infants (guanyadors Tolo Morey-Xisco Romaguera); i Consolació (guanyador Antoni Calafat). Total de participants 121. Partits jugats 95.

El lliurament de trofeus es feu al bar S'Olivera, seu del club, brindant tots els guanyadors i participants amb una copa de cava.

ASSEMBLEA GENERAL DE L'ASSOCIACIÓ

El dia 21 de febrer se celebrà l'assemblea general de l'ATV amb l'ordre del dia, memòria, balanç de l'exercici, rendició de comptes,

Els guanyadors amb els trofeus al bar S'Olivera.

pressupots del següent exercici, etc., s'aprovaren tots els acords i entre ells les quotes per a aquest any que en socis numeraris han estat rebaixades a 2.000 i en infants 500 pessetes.

La memòria de tot l'any 1992 ha estat exposada a la pissarra del club per a tots els interessats, així com els pressupots del 1993.

II DIADA ESPORTIVA

Per tal de commemorar la fundació del club, el 20 de març, es va celebrar la segona diada esportiva amb actes esportius per a grans i petits i amb torrada final per a tots els socis i acompanyants.

Seguirem informant.

Lluís Oliver Barceló

Sense deixar Valldemossa,
per comprar bé i aviat,
barat i de qualitat,
comprau al supermercat:

SUPERMERCAT VALLDEMOSSA.

C/ del Marquès de Vivot, 5

Tel.: 61 25 68

Telefax: 61 23 12 VALLDEMOSSA

En Caravaco amb en Xisco "Placeta" i en Nadal "Vergera". Fotografia arxiu de Francisco Oliver.

Dibuix de Pedro Sureda.

TOTS ELS ASES SÓN EIXERITS

És aquesta una petita història d'un aset valldemossí. No es deia Platero com el de Juan Ramón Jiménez sinó que es deia Caravaco.

Era propietat d'en Pedro Sureda, un pintor que estiuèja a la vila durant molts d'anys.

En Caravaco era petit, negre amb alguns rodols blancs, esquiú amb els valldemossins, però simpàtic i amatent amb els estrangers.

Si visqués el proposàrem per a la medalla al mèrit turístic.

A mijans dels anys cinquanta en Caravaco, en Francisco Oliver Morell i en Nadal Torres Bujosa donaven la benvinguda als turistes que arribaven a Valldemossa. Vestits de pagès, en Xisco "Placeta" i en Nadal "Vergera" -així els coneixem- venien postals, amb dibuixos d'en Pedro Sureda al preu d'una pesseta. Postals no és que en venguessin gaire, però els estrangers els donaven doblers per tal de fotografiar l'ase. D'aquesta manera guanyaven un bon jornal.

L'escriptor Federico Díaz-Falcón, s'hostejava a l'Hotel del Artista i es va inspirar amb en Caravaco per escriure un llibret titulat "Todos los burros son listos" els dibuixos del qual són de Pedro Sureda. Està editat l'any 1961 i es venia al preu de quinze pessetes. Aquest escriptor, cada dia, donava doblers a en Xisco i en Nadal

perquè comprassin plàtans per a l'aset, els al·lots els repartien al cinquanta per cent amb Caravaco: les pells per a l'ase i les polpes per a ells.

En Caravaco vivia a Son Mossènyer, i malgrat que en Xisco i en Nadal tenien cura d'ell, no volia que li fessin moixonies, en canvi, quan els estrangers s'hi acostaven, es deixava acariciar ja que li solien donar xocolata, sucre o caramels i en Caravaco era molt llépol.

Antònia Serrano

EL COSSI, AVANTPASSAT DE LES RENTADORES

En el temps dels nostres pares, molt abans que es coneguessin les rentadores automàtiques, era costum que les dones fessin una o dues vegades per setmana el que en deien "sa bugada". És a dir, preparar tota la roba bruta, per després rentar-la amb sabó a força de fregar-la amb les mans. Però com dèiem, abans calia preparar-la dins un recipient aposta -el cossi- el qual tenia una cabuda bastant considerable. Tenia forma de cossiòl gros i estava instal·lat a la clastra, cuina o terrat de la casa, sobre una espècie de graó, adossat a la paret i fixat a ella mitjançant ciment o majorment guix.

El cossi tenia un forat al davant que es tapava per fer la bugada i es destapava per buidar-lo i deixar anar la lleixivada cap a l'albelló o canal de desguàs.

Dins el cossi es col·locava la roba bruta i una bosseta plena de cendre de peladures d'ametlles. S'escaldava amb aigua calenta i es deixava reposar tota la nit. L'endemà es treia la roba i amb un cove aposta es portava al llevador, públic o privat, per tal d'acabar la bugada.

Tota aquesta explicació és per donar a comprendre als joves que no ho han conegut el que representava tenir a la casa un cossi ben instal·lat per fer una bona bugada i la importància de tenir el cossi ben emplaçat i en condicions.

La poesia que reproduïm va esser molt popular els anys quaranta que la recitava molt bé l'actor "Juanito Valls", que al Cel sia.

Croquis d'un cossi.

Bernadí Estaràs, "Gotzo"

ES COSSI

És llesta madò Maria,
com ella altra no hi ha,
a ca seva tot està
a punt de pastora mia.

Com és activa i feinerà
sempre en fer feina s'afanya
no cregueu que cap aranya
on ella és alci bandera.

S'altra dia una veïnada
que li ajuda a dur es negoci,
Patapum! li romp es cossi
de compondre sa bugada.

Ella tot d'una d'allà,
fent es lleu, corre que corre,
aca mestre Ambròs "Patxorra"
com un coet se n'anà.

-Mestre Ambrosset veniu prest
a ca meua i em posareu
un cossi nou: Enteneu?
i que es vespre estigui llest.

Mestre Ambròs és un manobra
que té molta anomenada
per deixar ben acabada,
quan l'empren, qualsevol obra.

I sense que mai se cansi
de fer manades i enquestes
li replicà: -Damunt festes?
ja es farà no paseu ansi'.

Per muntar aquest monument
no falta lletra menuda;
ho faré en tenir lleguda
serà cosa d'un moment.

Què em direu? Massa i prou,
que va passar Nadal,
i de s'any vengué es final
i començarem un any nou.

I els Reis i l'Epifania,
la Candelera i Sant Blai,
es darrers dies i mai
Mestre Ambròs compareixia.

Se passà sa Quaresma,
el Ram, Pasqua Florida,
Santa Reina Margarida,
El Corpus i Cinquagesma.

I cada mes ben precisos
sense flocs ni sense flors
enviava a Mestre Ambròs
quaranta o cinquanta avisos.

Passà s'estiu i amb aquestes
rodolà tot es setembre
vengué octubre, novembre,
i tornaren venir festes.

Se passà un any i un altre any
i un tercer any se passà
i Mestre Ambròs no es bellugà
i antany lo mateix d'enguany.

Es quatre anys, a poc, a poc
rodà el món fent poca via
sense que madò Maria
tengués es cossi a son lloc.

I aquella dona feinerà
que començà fent flamada
ara ja s'hi ha acostumada
i tan sols no desespera.

Perquè en haver pres es llis
de tenir feines penjades
no ve bé moltes vegades
d'enllestir lo més precís.

En es cinc anys mal complits
encara ni faltava un tros
comparesqué Mestre Ambròs,
mans baubes, bufant-se es dits.

I desitjós de fer via
cridà un manyà per soci
perquè anivellar un cossi
no és feina de cada dia.

Duia gavetó, paletes,
bec, uixol i sa serra
senalles, cadaf i gerra,
trossos, lladres i falquetes.

I tot aquest enderivell
teules, plom, ginyola, puntals,
regles, escaires, parpals,
manuella, cric i martell.

Tragué pipa i pegà foc
se va treure sa jaqueta
midà a esquerra i dreta
i posà es cossi a son lloc.

-Ara d'aquí es fa tocar;
ara es mou una micoia;
ara d'enmig no s'"apoya"...
I abaixa i torna'l muntar.

-Venga en nivell, venga es regla;
ara beca, ara s'empita...
Que de temps se necessita
per fer tocar aquesta tecla!

A la fi el posà fi,
de falquetes el rodà,
i el començà a enguixar
un bon dilluns de matí.

Però al punt de migdia
fent un tro i un escandai
de rialles, com no heu vist mai
li deia madò Maria:

-Què m'heu fet mestre pastera?
Com buidaré aquest negoci?
Si m'heu enguixat es cossi
amb so forat per darrera?

Mestre Ambròs pegà ullada
des seu erro s'entemé,
i exclamà: -Filleta això té
fer sa feina atropellada!

Com els nostres padrins
entretien els seus nés

La padrina fa botar a la
nina damunt els genolls i li
canta:

Poncella coronella,
estrella de Malta,
no n'heu vista d'altra
de nina com ella.

L'infant es posa amb la
cara damunt la falda de la
padrina la qual li pega copets a
l'esquena i fent senyals amb la
mà del que anomena va dient:

Tam-tam-tam
de la guerra, guerra ram.
¿Què t'estimes més,
punxureta, tisoreta,
ull de bou o teuladeta?
-Tisoreta!

Punxoreta haguessis dit
de penes hauries sortit! Etc.

Fent el cavallet a damunt
els genolls del padrí aquest di:

Damunt una figuera
hi ha un moracot
que se menja ses figues
mullades amb arrop,
arrop, arrop...

Dit per a dit, cama, cama de
ropit, cama, cama d'aren-
gada. ¿què en volem per sa
somada? Set sous i mig. De-
scarregau a suaquí es mig.

La padrina va dient això
mentre dóna un pessic a cada
ditet del nin, el qual ha posat
les mans damunt la seva falda,
quan diu es mig fa amagar el
ditet que ha tocat i així fins
que els ha amagat tots.

Volen, volen coloms! Tots els
nins alcen un dit dient: **Volen!**
Volen, volen cadires! Els més
distrets diuen: **Volen!** i tots
riuen. S'ha de dir aviat a fi de
que equivocant-se facin un
esclafit de rialles.

Cançó de bressol

Na Catalineta quan se casarà
li farem randetes amb un
parfalà;
també li farem un bon
cordoncillo
que cada bauleta valdrà un
"durillo".

Maria Encarnació Coll

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar LA CARTUJA

Pça. Ramon Llull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CAN COSTA

Teléfono 61 22 63
07170 Valldemossa - Mallorca

NOVA COL·LECCIÓ
PRIMAVERA - ESTIU

NACRE
Moda

C/ DE LA ROSA, 25
VALLDEMOSSA

VIATGI AMB B O N A COMPANYIA

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ**

Gremi Fusters, 11 • Tel. 29 34 00 (8 línies)

Télex: 69120 • Fax: 75 81 31

SUCURSALS A: EIVISSA • COSTA DEL SOL • CALA D'OR • CALA RATJADA